

**Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут
Кафедра менеджменту та адміністрування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему

**«Особливості фінансового забезпечення державних функцій під час війни в
Україні»**

(за матеріалами Міністерства фінансів України, м. Київ)

Здобувача вищої освіти
II курсу, групи ПУА-21д(м),
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»
денної форми навчання

Олександра
Червоняка

Науковий керівник
канд. наук держ. упр., доцент

Ірина
Ніколіна

Гарант освітньої програми
канд. наук держ. упр., доцент

Ірина
Ніколіна

Вінниця 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ФУНКЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ	6
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	19
2.1 Правові та організаційно-функціональні детермінанти діяльності Міністерства фінансів України	19
2.2 Аналіз функціонування Мінфіну щодо забезпечення фінансового стійкості державних інституцій під час війни	28
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ВІДБУДОВИ.....	46
3.1 Аналіз основних векторів модифікації фінансової політики України під час війни.....	47
3.2 Шляхи подолання руйнівних наслідків війни у сфері фінансування державних функцій України	54
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ	72

ВСТУП

Війна суттєво вплинула на роботу фінансової системи. За оцінками національних та міжнародних експертних інститутів втрати ВВП України у 2022 році внаслідок військової агресії російської федерації (держави-агресора) можуть становити від 30% до 50%. В результаті падіння економіки знижуються доходи державного та місцевих бюджетів, тоді як видатки зростають, передусім - на оборону.

На початку війни Верховна Рада України запровадила ряд пільг зі сплати податків та мит з метою підтримки бізнесу в скрутний час. При цьому, досягнута протягом останніх років макроекономічна стабільність, інституційна спроможність Мінфіну та НБУ і вжиті першочергові заходи дозволяють контролювано проходити цей надзвичайно складний період.

Задля швидкого відновлення та забезпечення економічного зростання у середньостроковій перспективі, а також для реалізації європейського курсу

України, необхідно проводити виважену фіскально-бюджетну політику, підвищити ефективність видатків та податкового й митного адміністрування.

Також важливо досягти партнерських відносин між бізнесом і державою та покращити інвестиційний клімат з урахуванням соціального й екологічного виміру. Економічне відновлення потребує фінансування, яке можна забезпечити шляхом кредитування бізнесу комерційними банками або залучення капіталу через розвинуті ринки капіталу в Україні.

Дана проблематика досліджувалась наступними теоретиками та практиками фінансової системи: Р. Литковським, І. Луніною, О. Радіоновим, Н. Хмарською, Н. Шикіною.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що особливості фінансового забезпечення державних функцій під час війни в Україні можуть

бути аналізовані та розкриті через вивчення матеріалів Міністерства фінансів України.

Мета дослідження: дослідити особливості фінансового забезпечення державних функцій під час війни в Україні.

Об'єкт дослідження: фінансове забезпечення державних функцій під час війни в Україні.

Предмет дослідження: особливості фінансового забезпечення державних функцій під час війни в Україні.

Методи дослідження

Для досягнення поставленої мети дослідження будуть використані такі методи:

Аналітичний метод - для дослідження теоретико-правових засад фінансового забезпечення державних функцій під час війни.

Метод порівняльного аналізу - для порівняння особливостей фінансового забезпечення державних функцій в Україні та інших країнах.

Метод статистичного аналізу - для аналізу даних про державні витрати, податкові надходження та інші показники фінансової діяльності держави.

Інформаційна база дослідження включає в себе нормативно-правові акти України, наукові статті, аналітичні звіти та інші джерела інформації, що стосуються теми дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що узагальнено теоретико-правові засади фінансового забезпечення державних функцій під час війни.,

Практична цінність дослідження: результати дослідження можуть бути використані для розробки рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості держави в умовах війни та відновлення. Вони можуть бути корисні для державних органів, фінансових установ, науковців та інших зацікавлених осіб.

Окремі положення роботи *апробовано* на XII Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-

економічного розвитку України: пошук молодих» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ). та на X Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференція «Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології» (м. Вінниця, ВТЕІ ДТЕУ, 10 жовтня 2023 р.).

Результати дослідження оприлюднювались в публікаціях:

1. Червоняк О.В. Особливості фінансового забезпечення державних функцій під час війни в Україні. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ*. Вінниця: Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Вип. 167. С. 292-303.
2. Червоняк О.В. Діяльність Міністерства фінансів України: функціональний аналіз. *Менеджмент XXI століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції*, м. Вінниця, 10 жовтня 2023 р. Вінниця, 2023. Ч. 2.

Структура та обсяг роботи: робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Список використаних джерел містить 51 найменувань. Наведено 3 рисунки, 2 таблиці, 2 додатка.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ФУНКЦІЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Першочергово варто зазначити, що завдяки реформам останніх років у фінансовому секторі було досягнуто макроекономічної та фінансової стабільності, скорочено співвідношення державного боргу та ВВП, забезпечено функціонування стабільної банківської системи. Всі міжнародні рейтингові агентства підвищили кредитний рейтинг України. За останні кілька років було:

- проведено реформу у фінансовому секторі, яка сприяла посиленню спроможності регуляторів та учасників фінансового ринку протистояти кризовим явищам;
- за підтримки міжнародних партнерів реалізовано масштабні трансформаційні процеси щодо органів, що реалізують податкову та митну політику країни;
- досягнуто прогресу в наближенні законодавства України до законодавства ЄС (включаючи податкове та митне законодавство) в рамках виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та інших міжнародних зобов'язань України; – Почалися зміни в нагляді за діяльністю страхових компаній [6].

Війна спричинила масштабні руйнування цивільної інфраструктури. Хоча всебічна і точна оцінка буде можлива лише після перемоги або, принаймні, після звільнення тимчасово окупованих територій, нам все ж таки необхідна швидка оцінка збитків. Це має кілька цілей. По-перше, цифра потрібна для того, щоб донести необхідність збільшення фінансової та військової допомоги з-за кордону.

По-друге, сума потрібна уряду, щоб спланувати відновлення втраченого чи пошкодженого майна. По-третє, юристи потребують таких даних для подання позовів проти загарбника. Збитки, завдані фізичним активам, важко оцінити, доки триває війна. У гарячих точках іноді неможливо вести спостереження, не кажучи вже про розслідування. Наприклад, хоча відомо, що велика частка будівель Чернігова, Сум та Харкова зазнали пошкоджень, інформація про окремі підприємства вкрай обмежена.

Деякі власники активів вважають за краще не повідомляти про те, що їхні активи пошкоджені (оскільки їх акції/облігації розміщені за кордоном, і вони не хочуть лякати інвесторів) або не пошкоджені (вони бояться стати наступною мішенню). Якись об'єкти є стратегічно важливими і доступ до інформації про їхній стан обмежений. Деякі власники, навпаки, перебільшують свої втрати, щоб вимагати більшої компенсації. Проте існують способи оцінки. Великі об'єкти (аеропорти, великі промислові підприємства, судна, літаки тощо) можна оцінити індивідуально, використовуючи фінансові звіти чи інші доступні дані.

У разі підприємств використовується сума валового основного капіталу, незавершених капітальних вкладень та запасів. Об'єкти середнього розміру, які можна хоча б порахувати (школи, лікарні, магазини, заклади культури тощо) оцінюються за середньою вартістю одиниці (за фінансовими звітами, тендерами Prozorro тощо).

Типові об'єкти (нерухомість, транспортні засоби, малий бізнес) та мережі (автомобільні та залізничні, розподіл електроенергії та газу, телекомунікації) оцінюються непрямыми методами шляхом об'єднання відповідної регіональної статистики та частки збитків за окремими областями або містами. Станом на 8 квітня 2022 року загальні фізичні збитки оцінювалися в 80 мільярдів доларів, як підрахував консорціум Інституту КШЕ (аналітичний підрозділ Київської школи економіки), Центру економічної стратегії, Антикорупційного штабу, Інституту аналітики та адвокації, Transparency International Ukraine та Prozorro.Sale.

Здебільшого ця сума припадає на транспортну інфраструктуру, таку як автошляхи, залізниці, мости, порти та аеропорти (\$39 млрд.) та житло (\$29 млрд.). Повідомлялося про пошкодження чи руйнування близько ста промислових підприємств.

Збитки промислових активів становлять \$6,7 млрд. Остаточні цифри з цього виду активів, ймовірно, будуть набагато вищими, оскільки про багато окремих пошкоджень ще не оголошено. Деякі інші види активів (наприклад, земля, худоба та посіви, транспортні засоби) відомі, але ще не оцінені.

На сучасному етапі важливо направити зусилля на подолання соціальних проблем, які загострилися у кризовий час для України, тому потреба у нестандартних рішеннях та соціальних інноваціях зростає. Під час пошуків шляхів вирішення проблем безробіття населення України, особливо серед незахищених верств населення, які найбільше постраждали під час воєнного стану та в результаті бойових дій на території України, у якості одного з дієвих інструментів слід розглядати соціальне підприємництво [44].

Важливою ознакою соціального підприємства є чітко визначена соціальна мета, що задекларована у статутних документах підприємства, та вимірювана соціальна цінність. За даними аналітичного звіту з економіко-правового аналізу соціального підприємництва в Україні в рамках проекту «EU4Youth», більшість вітчизняних соціальних підприємств формують свою соціальну місію у статуті або виступають із відкритою публічною декларацією про це. Переважна більшість задекларованих місій соціальних підприємств в Україні стосується соціальної діяльності у сфері соціальної та економічної інтеграції осіб із соціально незахищених верств [44].

В умовах воєнного стану вкрай важливо забезпечити швидке, правильне та безперебійне виконання місцевих бюджетів. З метою забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери та задоволення життєво важливих потреб жителів територіальних громад у період дії воєнного стану Офіс Президента

України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО тощо. Центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних та оперативних рішень [1].

У перші години повномасштабного вторгнення російської федерації (держави-агресора) було запроваджено низку заходів, завдяки яким вдалось зберегти стабільну роботу банківської системи, зокрема банківської платіжної інфраструктури, та уникнути критичного відпливу коштів із банківської системи. Для збереження цінової та фінансової стабільності було зафіксовано обмінний курс і запроваджено низку адміністративних обмежень.

Для пом'якшення шоку в економіці було прийнято рішення про запровадження податкових пільг та здійснення додаткових соціальних виплат. Стрімке зменшення економічної активності, а також податкові та митні зміни призвели до суттєвого скорочення податкових надходжень у лютому-травні. Скасування ПДВ та митних платежів на імпорту призвели до зменшення доходів бюджету, а також дещо стимулювало нарощування імпорту товарів у квітні й травні, незважаючи на визначення переліку критичного імпорту.

Натомість видатки бюджету суттєво зросли, насамперед - на забезпечення військових потреб та соціальні програми, підтримку бізнесу, а також на відновлення критичної інфраструктури регіонів, які постраждали від російських обстрілів та бомбардувань. Було запроваджено пріоритизацію видатків. При цьому, мінімальні потреби у фінансуванні фіскального розриву, за оцінками Мінфіну, становлять близько 5 млрд дол. на місяць [44].

Дефіцит бюджету у березні-травні було профінансовано передусім за рахунок прямого викупу НБУ та ринкового розміщення військових ОВДП. Іншим джерелом фінансування були міжнародні пільгові позики, тоді як міжнародні гранти (які зараховуються в доходи бюджету) поки що не є суттєвими. Інфляційний та девальваційний тиск залишається високим та

посилюється зокрема через порушення ланцюгів постачань, ускладнену логістику і зростання цін на енергоносії.

Під час війни фінустанови стикаються зі значними проблемами у своїй діяльності: неможливістю працювати в регіонах, де ведуться активні бойові дії, погіршенням платоспроможності клієнтів, пошкодженням або руйнуванням об'єктів застави, браком персоналу. При цьому обсяг коштів клієнтів у банках зріс, що забезпечувало стабільно високий рівень ліквідності попри ризики. В банках зберігся помірний попит на кредитні ресурси з боку корпорацій, чому сприяло спрощення умов участі в державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%» [2].

Надалі головним фактором негативного впливу на фінансовий стан банків буде реалізація кредитного ризику, що суттєво знизить капітал банків. Війна суттєво впливає на роботу та функціонування фінансової системи, але всі державні функції наразі виконуються, банківська та бюджетна системи довели свою стійкість, НБУ, Мінфін, Казначейство, ДПС і Держмитслужба та інші установи і організації продовжують злагоджено працювати та вживати заходи для стабільної роботи.

Подальші втрати від війни та вплив на фінансову систему залежить, у тому числі, від тривалості активної фази військових дій, масштабу руйнувань, можливості та швидкості залучення міжнародної допомоги, впровадження заходів політики, спрямованої на підтримку економіки та забезпечення прозорості й передбачуваності державної політики в усіх сферах [15].

Логічно, що в умовах війни державні фінанси переорієнтовуються на оборону та забезпечення життєдіяльності населення країни. Першочерговим завданням Уряду є забезпечення фінансово-економічної стабільності, а вже потім – відновлення і структурна перебудова економіки. Важлива роль в цих процесах належить і банківській системі. Як свідчить світова практика, у

воюючих країнах банки дуже швидко припиняють свою діяльність, чого не можна сказати про українську банківську систему.

Попри те, що війна суттєво вплинула на роботу фінансової системи, за підсумками двох місяців (березень-квітень, 2022 р.) в Україні вдалося все ж зберегти, хоч і дуже “крихку”, фінансову стабільність. Завдяки чому? Завдяки вчасно проведеній реформі фінансового сектору, а також реалізації своєчасних антикризових заходів регулятора стійкість фінансової системи в умовах війни не була порушена, попри існування чималих системних ризиків фінансового сектору, як то вплив депозитів, зупинка безготівкових розрахунків, порушення роботи платіжних систем, електронних платежів тощо.

Так, НБУ з метою підтримки фінансової стабільності в країні миттєво вжив заходів, які довели свою ефективність, серед яких:

- фіксація обмінного курсу на рівні 29,25 грн/дол, обмеження щоденного зняття готівки в національній (до 100 тис грн) і іноземній валюті (до 30 тис грн в еквіваленті до 1000 дол США), що дало змогу стримати паніку на готівковому ринку;
- відтермінування рішення щодо зміни розміру облікової ставки в умовах війни;
- призупинення усіх операцій з державним боргом, окрім операцій Міністерства фінансів України;
- пряме фінансування державного бюджету (що зазвичай неприйнятно в мирний час) шляхом викупу військових ОВДП на суму 70 млрд грн;
- відкликання ліцензій у російських державних банків (дочірніх російських банків Сбербанку, Промінвестбанку) для забезпечення безпеки та фінансової стабільності банківської системи [8];
- забезпечення безперебійної роботи системи електронних платежів в частині зняття лімітів за кредитами рефінансування;

- введення мораторію на санкції за порушення банками вимог до обсягів капіталу, нормативів ліквідності та кредитного ризику, обмежень валютної позиції та звітності. Таким чином, банки отримали дозвіл на “кредитні канікули” та неврахування протермінування за кредитами та на реструктуризацію кредитів боржникам, що постраждали через агресію Росії.

Після банкопаду, частково штучно створеного попереднім керівництвом НБУ, банківська система, де-факто, припинила виконувати свою пряму функцію – кредитування економіки, а жила виключно на купівлі-продажу державних цінних паперів. Головне завдання банківської системи після війни – повернення до кредитування економіки.

Окрім того, слід виділити ще ряд ключових факторів, для стабільності фінансової системи:

1. Безготівкова платіжна інфраструктура. Одним з найбільших проблемних місцем фінансової системи України під час війни виявились великий відсоток обігу готівки в економіці та недостатньо розвинена безготівкова платіжна інфраструктура у невеликих містах, селищах та селах. Війна зробила мільйони українців вимушеними переселенцями – за перші два тижні сотні тисяч містян заповнили невеликі міста, районні центри та села, які виявились не готовими до того, що “на периферії” у багатьох місцях була відсутня можливість оплати картками. Через значний обсяг готівки в економіці у підприємців в регіонах недостатньо мотивації для інвестицій в безконтактну платіжну інфраструктуру.
2. Готівкова економіка – наслідки пандемічних років. На початку 2022 року у фінансовій системі перебувало в обігу готівкової гривні на 627 млрд грн. У 2021 році обсяг готівки зріс на 70 млрд грн (або на 12,3%). Рекордне зростання готівки в економіці відбулося в у

пандемічному 2020 році – кількість готівки в обігу зросла на третину, або на 133,4 млрд грн – до 558 млрд грн. Нестабільна робота банківської роботи в період адаптації до нових умов та страх населення та бізнесу перед невідомим різко збільшили попит на готівку. Водночас локдаун та карантинні обмеження перевели частину бізнесу у тінь, де все за готівку.

3. У результаті паніки серед населення, а також недостатньо розвиненої платіжної інфраструктури, в перший місяць війни спостерігалися великі черги до банкоматів. За місяць населення зняло з банкоматів 40 млрд грн готівки. Відчувався дефіцит готівки в регіонах активних бойових дій через неможливість її вчасної доставки інкасаторськими службами банків. Почастішали випадки відмови підприємців, власників торгових точок та АЗС приймати безготівкову оплату.

Це збільшило навантаження на банківську систему та відтягувало додаткові ресурси на забезпечення готівковими коштами та інкасацію. Окрім того, довгелезні черги загрожували життю громадян та працівників банків, які і так працювали в посиленому режимі.

4. Російські війська знищили цілі житлові квартали, а подекуди міста та села. Самостійно держава не зможе все відбудувати, а тому актуальними будуть програми доступної іпотеки, в яких українські банки гратимуть ключову роль. Такі програми мають забезпечити житлом громадян України, чиї домівки зруйновано.

Банки можуть видавати та адмініструвати іпотечні кредити, водночас самі кредити будуть передані на баланс спеціалізованої державної установи. Таким чином, зменшуватиметься навантаження на капітали банків, які не будуть зобов'язані роботи резервування під іпотеку.

Крім того, економіка потребуватиме пільгових кредитів на відбудову зруйнованих та запуск зупинених підприємств, закупівлю обладнання, модернізацію та поповнення обігових коштів. Це мають бути програми перезапуску українського бізнесу подібні до “програми 5-7-9”, які адмініструватимуть українські банки.

Наразі така програма була розширена на більшу кількість банків, які фінансують аграрний сектор, який потребує обігових коштів для підготовки для посівної кампанії.

Також банки можуть брати участь в фінансуванні відбудови інфраструктури міст, доріг та мостів. Вони адмініструватимуть лізингові програми для постачання техніки, яка потрібна для відбудови України.

Ключові числові показники, вплив війни на галузь, стан реалізації програмних документів, тощо: В поточному році було прийнято 7 законів, якими внесено зміни до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік», в результаті чого збільшено доходи на 26,5 млрд грн, або на 2%, видатки - на 581,7 млрд грн, або на 38,8%, граничний обсяг дефіциту збільшено на 555,3 млрд грн, або у 3,9 рази.

При цьому збільшення видатків державного бюджету здійснено, насамперед, на:

- реалізацію заходів з підвищення обороноздатності і безпеки держави – 338 млрд грн;
- поповнення резервного фонду – 201,5 млрд грн (з них 200 млрд грн із спрямуванням виключно на здійснення заходів із забезпечення безпеки і оборони, фінансової підтримки внутрішньо переміщених осіб);
- соціальний захист та соціальне забезпечення – 38,4 млрд грн. [17].

За січень-травень 2022 року доходи загального фонду державного бюджету склали 467,2 млрд грн, що становило 99,8% уточненого плану на цей

період. При цьому відбулося понадпланове надходження окремих доходів, зокрема:

- грантів, допомоги та інших трансфертів від ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ (+38,3 млрд грн, або у 13 разів, що, в основному, не планувалися і надійшли у квітні-травні);
- частини чистого прибутку державних підприємств та дивідендів на державну частку власності (+36,6 млрд грн, або у 14,9 рази, за рахунок переважно авансової сплати таких платежів у березні);
- податку на додану вартість з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування (+16,2 млрд грн, або на 23,7%);
- рентної плати за користування надрами (+9,3 млрд грн, або на 30,6%);
- коштів, що перераховуються Національним банком (+5,2 млрд грн, або на 38,3%, які достроково надійшли у лютому);
- акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (+3,9 млрд грн, або на 63,7%) [9].

Швидкі та продумані рішення НБУ в перший день повномасштабного вторгнення попередили фінансову кризу та зберегли банківську систему платежів. Податки та прибутки державних підприємств за 2021 рік разом зі швидкими позиками та допомогою від МФО та двосторонніх партнерів допомогли профінансувати бюджетні видатки першого місяця війни.

Однак, розробка наступних заходів, які спрямовані на відновлення діяльності бізнесу у безпечних регіонах та скорочення бюджетного розриву, є значно більш складною. Ми вважаємо, що уряд має утриматися від широких податкових пільг, подібних до введення єдиного податку з низькою ставкою, і подумати про її підвищення, якщо війна затягнеться на місяці (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Вплив війни на сферу податкової політики

Ключові виклики	Необхідність пошуку балансу між забезпеченням фінансування найбільш критичних статей бюджету та стимулюванням відновлення економіки.
	Нагальна потреба в удосконаленні процедур адміністрування обов'язкових платежів з метою забезпечення транспарентності, усунення зайвих бюрократичних процесів та зменшення рівня адміністративних витрат.
	Нагальна потреба у трансформації порядку адміністрування окремих податків відповідно до кращих міжнародних стандартів оподаткування.
	Підвищення рівня інституційної спроможності податкових органів з метою забезпечення ефективності податкового контролю та підвищення ступеня задоволеності платників податків рівнем сервісного обслуговування.
	Необхідність забезпечення фіскальної дисципліни та підтримання рівня податкової культури платників податків в умовах нестабільності політичного середовища.
	Акумуляування ризиків з високою ймовірністю їх настання – масовий та катастрофічний характер збитків населення та бізнесу в результаті воєнних дій, що матиме суттєвий вплив на рівень податкових надходжень та можливості платників податків виконувати свої зобов'язання [12].
Ключові можливості	Можливості для розвитку податкової системи, яка враховує вимоги до інтеграції України у ЄС та світову економіку у якості надійної податкової юрисдикції, забезпечує платникам податків можливості для виконання їх обов'язків, а державі – можливість фінансувати свої зобов'язання.
	Безпрецедентна підтримка ключових світових лідерів, перспективи одержання Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС. Можливості для поступової гармонізації податкового та митного законодавства України із законодавством ЄС (умова членства в ЄС)
	Запровадження нових ІТ рішень, які є сумісними з ІТ рішеннями ЄС, створюють нові інструменти для розвитку системи аналізу ризиків, забезпечення балансу контрольних заходів та спрощень, а також забезпечують виконання критерії до країни кандидата на вступ в ЄС в частині ІТ систем податкових органів [14].

Кінець табл. 1.1

Ключові обмеження	Непередбачуваність часу завершення війни на території України та стану інфраструктури:
	постійні ризики збільшення руйнування логістичної, митної та іншої інфраструктури, складність планування її відбудови
	необхідність враховувати обмеження бізнесу із відновлення та розвитку ЗЕД та обсягів експорту (втрачені або зруйновані засоби виробництва, логістичні шляхи тощо);
	складність втримати трудові ресурси; непередбачуваність у плануванні збереження, розвитку та розбудови бізнесу; зменшення обсягів та географії ринків реалізації товарів та послуг; залежність від валютних обмежень, валютних коливань та непередбачуваності тенденцій на фінансовому ринку під час війни)
	неможливість визначити базові показники, необхідні для оцінки ефективності податкової системи, в тому числі з метою визначення напрямків її трансформації у пост-воєнний період (кількість активних платників податків на момент скасування чи припинення воєнного стану, розмір податкової заборгованості, розмір накопичених збитків, кількість найманих працівників та фізичних осіб – підприємців, які продовжують діяльність тощо)
	Необхідність фінансування витрат Державного бюджету в умовах різкого падіння надходжень через війну Неможливість «моментального» запровадження будь-яких суттєвих змін, потреба в часі на їх розробку і впровадження, особливо частині ІТ-систем Державної податкової служби (ДПС) та інших органів державної влади [7].

Обмежені бюджетні ресурси краще витратити на цільову підтримку підприємств, які зазнали збитків, працюють у критичних галузях та потребують релокації, а також на підтримку ВПО та безробітних.

Зрозуміло, що фіскальний розрив неможливо закрити без грантів і позик міжнародних партнерів, однак Україна отримає більше підтримки, якщо покаже приклади відповідального та цільового витрачання коштів. Натомість, масова дерегуляція, вперше запроваджена під час війни, має залишитися та бути переглянута після війни тільки після ретельного аналізу – чи варто відновлювати кожне з регулювань. Це може слугувати потужним стимулом для повоєнного

економічного відновлення. Держава в Україні найближчим часом матиме ще одну важливу роль.

Війна призвела до безлічі проблем у логістиці та розірваних ланцюжків вартості. Узгодження альтернативних маршрутів українського експорту та імпорту та впорядкування внутрішніх перевезень вимагатимуть від уряду України чимало практичних зусиль.

Торговельний баланс у березні показав профіцит, і очікується зростання експорту, оскільки українські виробники знаходять нові маршрути та відновлюють роботу. НБУ слід розглянути можливість зміни поточної політики дозволу платежів лише за критичний імпорт на політику дозволу всіх платежів за імпорт, підкріплених контрактами (як у 2015-2019 роках), продовжуючи стежити за операціями з пов'язаними сторонами. Це сприятиме відновленню підприємницької діяльності та ланцюжків вартості.

Військова агресія Російської Федерації проти України призвела до нових викликів у сфері фінансового забезпечення державних функцій. У цих умовах виникла необхідність адаптації теоретико-правових засад фінансового забезпечення державних функцій до реалій воєнного часу.

Дослідження теоретико-правових засад фінансового забезпечення державних функцій під час війни в Україні дозволило сформулювати такі висновки:

Фінансове забезпечення державних функцій під час війни має здійснюватися з урахуванням воєнного стану, який передбачає особливий порядок організації та функціонування державних органів.

Основним завданням фінансового забезпечення державних функцій під час війни є забезпечення стійкості держави та її здатності виконувати свої функції в умовах воєнного часу.

Фінансове забезпечення державних функцій під час війни має здійснюватися за рахунок внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

2.1 Правові та організаційно-функціональні детермінанти діяльності Міністерства фінансів України

Міністерство фінансів України, в якості центрального органу виконавчої влади країни, має на меті формування та реалізацію приватної фінансової та бюджетної політики, а також визначення стратегічних напрямків діяльності в митній та податковій сферах. Це відомство несе відповідальність за створення необхідних фінансових ресурсів для реалізації державних функцій та забезпечення умов для стійкого економічного розвитку шляхом здійснення ефективного, збалансованого, безперешкодного та прозорого управління державними фінансами.

Міністерство функціонує відповідно до Положення, яке було схвалене постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року під номером 375 [44].

Згідно з цим Положенням, Міністерство здійснює наступні основні завдання:

- відповідає за визначення та впровадження нормативно-правових актів у різних ключових сферах, включаючи фінансову, бюджетну, податкову і митну галузі, а також сферу адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Також, в рамках своєї компетенції, Міністерство забезпечує визначення стратегій у сферах боротьби з порушеннями, пов'язаними із застосуванням податкового та митного

законодавства, а також у законодавстві, що стосується сплати єдиного внеску;

- відповідає за нагляд у галузі державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку, проведення лотерей, організації та контролю виготовлення цінних паперів та звітності, видобутку, виробництва, використання і зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, а також контролю обігу і обліку цих матеріалів. Додатково, важливою частиною його обов'язків є запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних шляхом злочинних дій, або фінансуванню тероризму;
- проводить аналіз та прогнозування доходів бюджету і регулярно розробляє два ключових документи: проект Бюджетної декларації на середньостроковий період, який становить план бюджетних видатків та надходжень на кілька років вперед, проект закону про Державний бюджет України на наступний рік. Ці документи визначають стратегічний напрямок розподілу фінансових ресурсів та закріплюють очікувані доходи та видатки на майбутній рік і середньостроковий період;
- координує виконання Державного бюджету України;
- розробляє ключові організаційно-методичні принципи бюджетного планування та спрямовує зусилля на підвищення ефективності управління державними фінансами;
- відповідає за керування державним та державним боргом, гарантованим державою;
- регулює та вдосконалює взаємовідносини між державним та місцевими бюджетами, включаючи согласування обсягів та умов

місцевого залучення позик і надання місцевих гарантій. Воно також відповідає за реєстрацію місцевих запозичень і місцевих гарантій;

- надає громадськості інформацію щодо економічних та фінансових цілей держави, а також про результати виконання Державного бюджету;
- виконує функції державного регулювання в галузі бухгалтерського обліку та фінансової та бюджетної звітності в Україні;
- виконує оцінку фінансового забезпечення проєктів угод, пов'язаних із регіональним розвитком та державними програмами соціально-економічного розвитку територій;
- відповідає за забезпечення участі держави в капіталізації банків відповідно до законодавства. Воно також здійснює управління корпоративними правами в таких банках і розробляє плани їх подальшого продажу;
- розробляє та реалізовує єдину державну фінансову політику, що стосується розвитку ринку фінансових послуг, функціонування державних банків, державної іпотечної установи та інших фінансових установ;
- організовує та розвиває співробітництво з Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними фінансовими організаціями;
- відповідає за регулювання та нагляд у галузі запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, які одержані злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму. Воно також співпрацює з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та іншими міжнародними організаціями в цій області;

Через Міністра фінансів України Кабінет Міністрів України спрямовує і координує діяльність таких центральних органів виконавчої влади:

- Державна казначейська служба України
- Державна податкова служба України (2019)
- Державна митна служба України (2019)
- Державна служба фінансового моніторингу України [44].

До 10 вересня 2014 року, до організацій, які були підпорядковані Міністерству фінансів, також входила Державна пробірна служба України. Проте, внаслідок оптимізації системи центральних органів виконавчої влади, ця служба була ліквідована. Після цієї ліквідації функції, пов'язані із реалізацією державної політики у сфері державного пробірної контролю, було передано на Міністерство фінансів. Функції, які стосуються захисту прав споживачів щодо виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, були перекладені на Державну службу з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів [12].

Міністерство фінансів України є центральним органом виконавчої влади, який діє в межах компетенції Кабінету Міністрів України. Його основною місією є забезпечення виконання єдиної державної фінансової, бюджетної та податкової політики, спрямованої на досягнення визначених завдань економічного та соціального розвитку України. Міністерство також виконує функцію координації діяльності інших центральних органів виконавчої влади в галузі фінансової політики.

Міністерство фінансів організовує в межах своїх повноважень виконання актів законодавства та забезпечує систематичний контроль за їх реалізацією. Крім того, воно аналізує практику застосування законодавства в галузях, що належать до його компетенції, і розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства. Ці пропозиції подаються в установленому порядку для розгляду Кабінету Міністрів України.

Міністерство фінансів України завжди наголошувало на своїх пріоритетах у законотворчій діяльності, зосереджуючись на питаннях бюджетної політики та

фінансів. Великий акцент робиться на співпраці з Верховною Радою, фракціями, та комітетами. Також приділяється велика увага виконанню завдань уряду та Президента, особливо у контексті підготовки та прийняття Державного бюджету.

Важливим елементом діяльності є взаємодія з депутатами щодо виконавської дисципліни, обробки депутатських звернень, та контролю за дотриманням бюджетного законодавства на всіх етапах бюджетного процесу. Особливий акцент робиться на супроводженні законопроектів в комітетах, оскільки їхнє ефективне розглядання суттєво впливає на прийняття рішень на пленарних засіданнях. Для забезпечення цієї функції створена відповідна нормативно-правова база, включаючи укази Президента та розпорядження Кабінету Міністрів. [25].

Основними завданнями Міністерства фінансів України є наступні:

- Забезпечення впровадження єдиної державної фінансової, бюджетної, податкової, митної політики та контроль за її виконанням, включаючи нагляд за Державною податковою адміністрацією, Держмитслужбою, ГоловКРУ, та Державним казначейством.
- Концентрація фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку України.
- Здійснення заходів для підвищення ефективності управління державними фінансами.
- Проведення аналізу фінансово-економічного стану держави та розроблення стратегічних планів розвитку.
- Підготовка проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період.
- Розроблення проекту Закону про Державний бюджет України на відповідний рік та координація бюджетного процесу.

- Удосконалення міжбюджетних відносин.
- Контроль за дотриманням бюджетного законодавства.
- Розроблення стратегії фінансування державного бюджету.
- Управління державним боргом, включаючи здійснення державних запозичень, надання державних гарантій та обслуговування боргу.
- Удосконалення методів фінансового і бюджетного планування.
- Регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні.
- Реалізація державної політики у сфері випуску та проведення лотерей.
- Реалізація державної політики у сфері розроблення та виробництва голографічних захисних елементів та координація діяльності державних органів в цій галузі.
- Участь у розробленні державної політики у сфері видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, включаючи дорогоцінне каміння органогенного утворення та напівдорогоцінне каміння.
- Інформування громадськості про економічні та фінансові цілі держави [44].

Формування та розподіл державних видатків розпочинається на етапі планування, де враховуються очікувані результати виконання бюджету за видатками в попередньому році. Після додавання до цих даних інформації про виконання бюджету за видатками протягом першої половини поточного року, яка знаходиться в розпорядженні Міністерства фінансів, враховуються також очікувані показники за другу половину року. Це дозволяє здійснити прогностичні розрахунки стосовно виконання бюджету за видатками.

Міністерство фінансів надає вказівки відомствам і міністерствам щодо складання кошторисів і фінансових планів, які стануть основою проекту бюджету. Цей проект подається Кабінету Міністрів, а після обговорення і можливих внесень передається до Верховної Ради для подальшого розгляду [24].

Рада, коли вносить зміни або коригує видатки під час розгляду та уточнення проекту бюджету, керується процесом складання та налаштування видатків бюджету. Регулювання видатків державного бюджету виявляється у спеціальному призначенні бюджетних коштів на конкретні цілі чи проекти [23].

При плануванні видатків, важливо дотримуватися основного принципу, який полягає у врахуванні реальних ресурсів та розподілу коштів відповідно до їх необхідності. Видатки на наступний рік розраховуються, враховуючи результати виконання бюджету за попередній рік і за допомогою коефіцієнта зростання, що дозволяє запланувати видатки на майбутній рік.

Фінансування з державного бюджету здійснюється відповідно до чинного законодавства і з урахуванням наявних ресурсів. Спочатку кошти спрямовуються на покриття важливих загальнодержавних програм, наукових установ, сферу соціокультурного розвитку, армію та соціальне забезпечення. Крім того, до державних видатків також включають видатки спеціальних фондів. Наприклад, існує фонд для ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та соціального захисту учасників ліквідації аварії.

Суттєве скорочення видатків на фінансування промисловості, державних підприємств і збиткових підприємств, а також зменшення фінансування житлово-комунального господарства шляхом приватизації житлового фонду і підвищення вартості послуг у будинках державного житлового фонду є частиною фінансової політики держави.

Ці заходи можуть бути призначені для оптимізації бюджетних видатків та реформування галузей, які не є прибутковими.

До тих галузей, які фінансуються з державного бюджету і не мають власної прибуткової бази, належать охорона здоров'я, освіта, соціальне забезпечення та фізична культура. Вони фінансуються відповідно до складеного кошторису, розподіленого на кварталний період. Розмір видатків на ці галузі зазвичай залежить від обсягу діяльності: наприклад, у випадку лікарень, це може бути кількість ліжок і ліжко-днів, для шкіл - кількість класів і учнів, для дитячих садків - кількість дітей і днів діяльності.

При економії бюджетних коштів і необхідності ефективного фінансування різних бюджетних установ використовується нормування видатків бюджету. Це означає, що розподіл державних коштів відбувається на основі певних стандартів, які враховують різні показники та потреби різних установ. Нормування видатків може бути грошовим або натуральним, включаючи матеріальні норми.

Цей підхід допомагає забезпечити більш раціональне і рівномірне розподілення бюджетних ресурсів та підтримувати фінансову стійкість установ, не допускаючи перевищення видатків.

Описані принципи фінансової безпеки та їх узгодження з принципами національної безпеки допомагають визначити ключові напрямки забезпечення фінансової безпеки. На рисунку 2.1. наведено можливі основні напрямки реалізації фінансової безпеки.

Діяльність Міністерства фінансів України регулюється Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України.

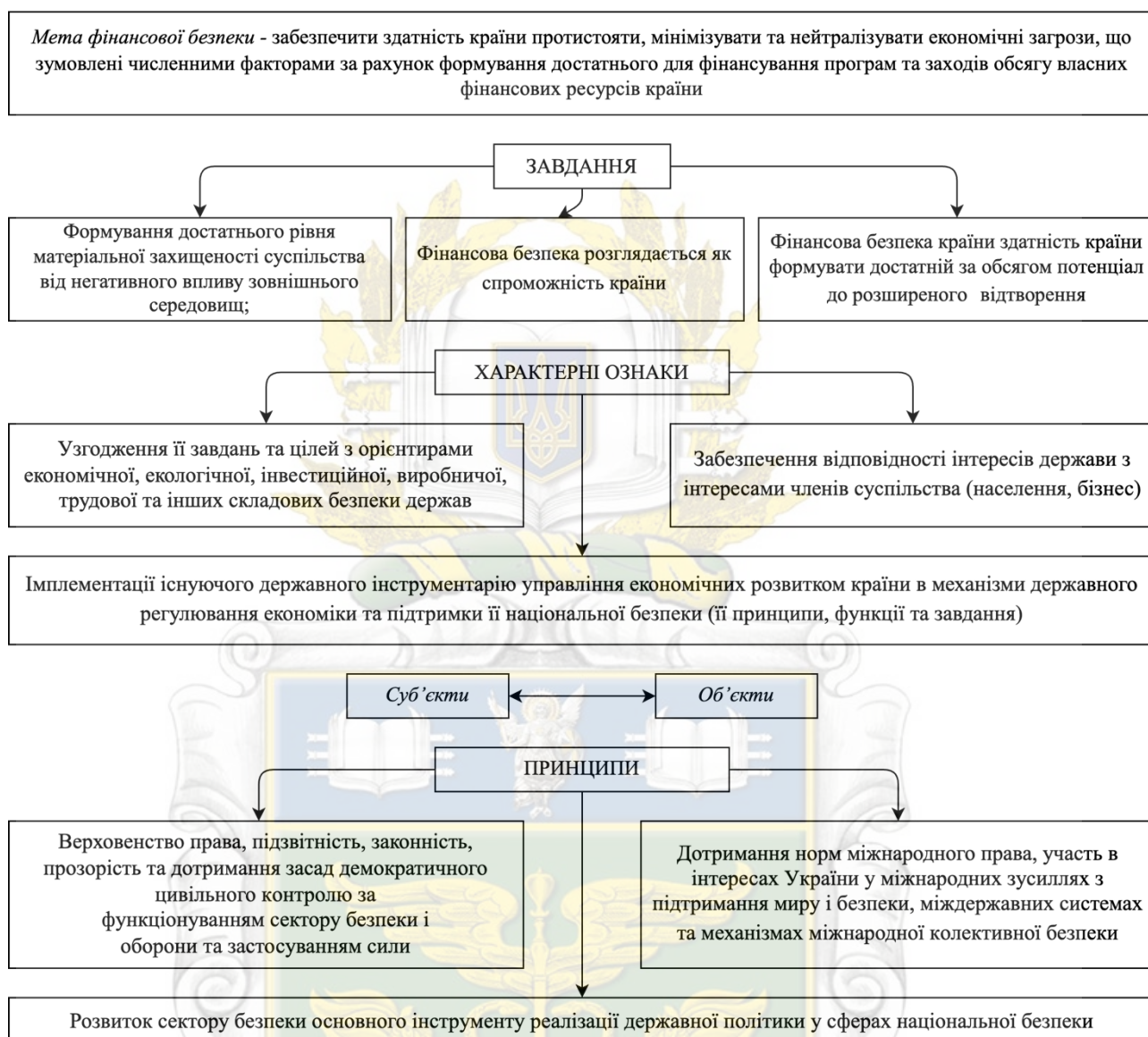

Рисунок 2.1. – Організаційні засади формування фінансової безпеки

Отож, основними організаційно-функціональними детермінантами діяльності Міністерства фінансів України є: завдання та функції Міністерства фінансів України, які визначені законами України. Структура Міністерства фінансів України, яка забезпечує ефективне виконання його завдань та функцій. Співпраця Міністерства фінансів України з іншими органами державної влади та міжнародними фінансовими організаціями.

2.2 Аналіз функціонування Мінфіну щодо забезпечення фінансової стійкості державних інституцій під час війни

Головну роль у забезпеченні фінансового контролю в Україні відіграють органи державного фінансового контролю. На сьогоднішній день система таких органів українського уряду перебуває на етапі становлення. Серед цих органів виділяються державні структури легіслативної та виконавчої влади, які відіграють роль контролю разом із іншими органами.

Останнім часом в публікаціях наголошується на необхідності прийняття Закону про фінансовий контроль, проте ця міра, ймовірно, не вирішить проблему, оскільки не надає чіткого визначення завдань та функцій всіх органів, що здійснюють фінансовий контроль. Тому важливим є вдосконалення чинного законодавства, яке регулює правовий статус цих органів. Розміте формулювання їхніх завдань і функцій заважає ефективному здійсненню фінансового контролю. Всі ці аспекти вказують на актуальність та потребу у вивченні функцій особливого органу, який займається фінансовим контролем, такого, як Міністерство фінансів України.

Це вивчення функцій Міністерства фінансів може виявитися корисним при визначенні та аналізі функцій інших органів, які також здійснюють фінансовий контроль [12, с. 88-89].

Для досягнення поставленої мети були виконані такі завдання:

- Проведений аналіз нормативних актів, які визначають правовий статус Міністерства фінансів України.
- Здійснена класифікація функцій цього органу.
- Розроблені пропозиції щодо вдосконалення діяльності Міністерства фінансів України як органу, що здійснює фінансовий контроль.

Справді, правовий статус Міністерства фінансів України не визначений окремою статтею Конституції України, як це робиться, наприклад, щодо Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших ключових органів влади. Однак, Міністерство фінансів має важливе положення в системі фінансового контролю і здійснює різноманітні функції, що спрямовані на забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, податкової та інших фінансових політик.

Міністерство фінансів виконує контрольну функцію, спостерігаючи за рухом і витрачанням державних фінансових ресурсів. Крім того, воно має організаційну роль у формуванні бюджетної політики та фінансового управління в державі. Функція регулювання полягає в розробці нормативних актів і правил у сфері фінансів.

Міністерство фінансів також здійснює прогнозування економічного розвитку та фінансової ситуації в країні, аналізує фінансовий стан держави, надає експертну інформацію та розробляє нормативи у фінансовій сфері.

Ці функції Міністерства фінансів України обумовлені потребами держави в забезпеченні фінансової стабільності та ефективного використання фінансових ресурсів. Наведені функції спільно сприяють виконанню фінансового контролю та реалізації фінансової політики країни.

Міністерство фінансів України відіграє важливу роль у здійсненні фінансового контролю в Україні, особливо в процесі розробки Державного бюджету. Згідно з Бюджетним кодексом України, це відомство має завдання контролювати дотримання бюджетного законодавства на всіх етапах бюджетного процесу, як для державного бюджету, так і для місцевих бюджетів.

Міністерство фінансів відповідає за складання проекту закону про Державний бюджет України, що є важливим етапом в бюджетному процесі. Це означає, що воно контролює як надходження коштів до бюджету, так і їх розподіл та витрати. Міністр фінансів України забезпечує відповідність розпису

Державного бюджету України встановленим бюджетним призначенням протягом бюджетного періоду. Ця функція гарантує, що бюджетні кошти витрачаються відповідно до призначення і не порушується бюджетна дисципліна.

Відповідно до п. 4 Положення про Міністерство фінансів України, затвердженого Указом Президента України від 26.08.99 р. № 1081/99, Міністерство фінансів України в межах своїх повноважень здійснює контроль за цільовим використанням коштів державного та місцевих бюджетів; бере участь у здійсненні контролю за дотриманням інтересів держави в управлінні державними корпоративними правами відповідно до законодавства; здійснює у межах своїх повноважень контроль за додержанням суб'єктами підприємницької діяльності законодавства, що регулює питання видобутку, виробництва, використання і реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, проводить в установленому порядку перевірку щодо операцій з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням; здійснює фінансовий контроль за діяльністю агентів, що мають свідоцтво на проведення державних грошових лотерей, а також проводить у міністерствах, інших центральних і місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, в установах банків та інших фінансово-кредитних установах усіх форм власності перевірки фінансово-бухгалтерських документів, звітів, планів, кошторисів та інших документів щодо зарахування, перерахування і використання бюджетних коштів, а також одержує пояснення, довідки й відомості з питань, що виникають під час перевірки. Відповідно до Бюджетного кодексу України Міністерство фінансів України разом з Рахунковою палатою у порядку, визначеному Верховною Радою України, здійснює контроль за проведенням таємних видатків [7].

Контроль в галузі фінансів взаємодіє з іншими завданнями, при цьому основна функція контролю може супроводжуватися допоміжними завданнями.

Важливо враховувати, що розподіл на основні та допоміжні функції є умовним, оскільки Міністерство фінансів України виконує роль центрального органу державної виконавчої влади, включаючи фінансовий контроль, але не обмежується лише цією функцією.

Організаційна функція Міністерства фінансів є важливою, створюючи умови для виконання покладених завдань. Ця функція включає проведення організаційних заходів, таких як встановлення процедур і розробка методик, спрямованих на підтримку та покращення функціонування контрольної сфери, забезпечуючи ефективність функції контролю.

Оскільки Міністерство фінансів України відповідає за керування фінансовими питаннями, то його організаційна функція охоплює широкий спектр завдань. Серед них складання проекту закону про Державний бюджет України, подання цього проекту до Кабінету Міністрів України для подальшого розгляду, затвердження бюджетного розпису та участь у розробці прогнозних показників економічного і соціального розвитку України на різні періоди. Окрім цього, в рамках своєї компетенції, Міністерство фінансів бере участь у загальному управлінні та координації процесу виконання Державного бюджету України та розробці пропозицій щодо поліпшення фінансово-економічних відносин між бюджетами різних рівнів влади.

З метою забезпечення належного виконання Державного бюджету, що у подальшому сприяє ефективному здійсненню функції контролю, Міністерство фінансів виконує функцію регулювання. Наприклад, якщо в процесі виконання бюджету зміна обставин вимагає скорочення асигнувань головним розпорядником бюджетних коштів, Міністр фінансів України (або керівник місцевого фінансового органу) приймає рішення щодо відповідності бюджетного призначення Державному бюджету України (або місцевому бюджету).

У деяких випадках функція регулювання тісно пов'язана з функцією контролю і застосовується після проведення контрольних заходів. Наприклад, якщо за результатами місячного звіту про виконання загального фонду Державного бюджету України виявляється, що отримані доходи недостатні для здійснення бюджетних асигнувань відповідно до бюджетних призначень із врахуванням граничного рівня дефіциту (профіциту), затвердженого законом про Державний бюджет України, Міністерство фінансів України встановлює тимчасове обмеження асигнувань загального фонду Державного бюджету України. Ця дія дозволяє регулювати розподіл бюджетних коштів у відповідності з фактичними фінансовими результатами та дотриманням бюджетних норм.

У випадку, коли квартальний звіт про виконання Державного бюджету України показує, що доходи загального фонду Державного бюджету України не надійшли в обсязі, перевищуючому 15 відсотків від суми, визначеної у розписі Державного бюджету на відповідний період, Міністр фінансів розробляє пропозиції щодо внесення змін до Державного бюджету України. Ця дія має на меті коригування бюджету, забезпечення належного фінансового контролю та додержання бюджетних параметрів, визначених у законі про Державний бюджет [9].

Аналіз виконання бюджету та аналіз бюджетних запитів грають важливу роль у фінансовому контролі, сприяючи забезпеченню належного виконання бюджету. Здійснення аналізу є передумовою для контрольних заходів. Наприклад, перед проведенням контролю Міністерство фінансів аналізує бюджетні запити, які подаються головними розпорядниками бюджетних коштів. Цей аналіз спрямований на виявлення потенційних проблем і ризиків у виконанні бюджету.

У додаток до цього аналітична функція допомагає в оцінці впливу податкової політики на економічне зростання та ефективність системи оподаткування. Це важливий аспект, оскільки оптимізація податкових ставок і

процедур може мати значний вплив на фінансову стабільність держави та її здатність забезпечити необхідні грошові ресурси для реалізації різних програм та проектів.

Отже, аналітична функція служить як передумовою для ефективного фінансового контролю, так і інструментом для підвищення якості фінансового управління та прийняття обґрунтованих рішень.

Експертна функція Міністерства фінансів України виявляється в здатності цього органу до надання обґрунтованих експертних висновків з питань визначення вартісної величини впливу законопроектів на доходну та видаткову частини бюджетів. Міністерство фінансів аналізує запропоновані законопроекти та оцінює їх можливий вплив на фінансову стійкість бюджету. Внаслідок цього процесу, вони готують експертні висновки та пропозиції, які подаються комітету Верховної Ради України з питань бюджету. Ці висновки використовуються для підготовки висновків щодо доцільності прийняття законопроектів Верховною Радою України та визначення термінів їх набрання чинності.

Безумовно, дана експертна функція відіграє важливу роль у процесі прийняття рішень щодо законодавчих ініціатив, оскільки вона дозволяє оцінити їх можливі наслідки для фінансової стабільності та бюджету в цілому.

Крім того, Міністерство фінансів здійснює прогнозування доходів бюджету та інших показників бюджетної системи, яке є важливим кроком у процесі формування бюджету. Прогнозування є ключовим етапом, що дозволяє визначити початкові параметри бюджету, і найточніші прогнози сприяють належному виконанню бюджету в майбутньому.

Міністерство фінансів виконує важливу нормотворчу функцію, яка включає в себе формулювання та встановлення правил, які стають загальнообов'язковими для дотримання. Однією з основних мет цієї функції є поліпшення методів фінансового та бюджетного планування, фінансування, звітності та контролю за витратами бюджетних коштів. Міністерство фінансів

використовує аналіз бюджетних запитів, які надходять від головних розпорядників бюджетних коштів, для підготовки проекту закону про Державний бюджет України.

Крім цього, Міністерство фінансів України виконує інші важливі завдання. Наприклад, воно приймає участь у розробці та впровадженні заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення та структурну перебудову економіки. Також Міністерство фінансів відповідає за затвердження нормативно-технічної документації, пов'язаної з виготовленням бланків цінних паперів і документів суворого обліку. Крім того, воно розробляє програми державних зовнішніх запозичень на підставі завдань, отриманих від Кабінету Міністрів України. Міністерство фінансів також визначає плани рахунків, типові форми бухгалтерського обліку і звітності, надає інструкції з їх застосування та регламентує порядок складання фінансової звітності, за винятком сфери бухгалтерського обліку та звітності в банківських і кредитних установах.

Міністерство фінансів України виконує координаційну функцію, спрямовуючи діяльність учасників бюджетного процесу щодо виконання бюджету та розробки методологічних настанов для бухгалтерського обліку і звітності підприємств, установ і організацій, за винятком бухгалтерського обліку та звітності в банківських і кредитних установах.

Міністерство фінансів виконує інформаційну функцію, повідомляючи громадськість та відповідні органи про фіскальні та економічні цілі держави, зокрема, можливе перевищення видатків на обслуговування та погашення державного боргу. Ця інформація включає оприлюднення проектів законів та законів про Державний бюджет, інформацію щодо виконання бюджету та показників зведеного бюджету. Правозастосовна функція Міністерства пов'язана з контролем та визначає бюджетне правопорушення як недотримання встановлених нормативно-правовими актами правил і процедур учасниками бюджетного процесу.

Міністерство фінансів України може призупиняти виділення бюджетних коштів у випадках таких порушень: невчасного та неповного подання звітності, невиконання вимог щодо бухгалтерського обліку та внутрішнього фінансового контролю, порушення порядку перерахування коштів, подання недостовірних звітів, порушення розпорядниками бюджетних коштів вимог щодо бюджетних зобов'язань, та недотримання цільового використання бюджетних коштів. Міністерство має право застосовувати адміністративні стягнення до осіб, винних у бюджетних порушеннях, та може призупиняти операції з бюджетними коштами для забезпечення фінансової дисципліни та запобігання подібним порушенням у майбутньому [18].

Бюджетний кодекс України передбачає, що особи, які порушують бюджетне законодавство, можуть бути притягнуті до цивільної, дисциплінарної, адміністративної і кримінальної відповідальності відповідно до законодавства України. Варто відзначити, що ці положення ще не були повністю реалізовані в діючому законодавстві.

Права, надані Міністерству фінансів згідно з Бюджетним кодексом, сприятимуть закріпленню його позицій та зроблять його більш дієвим органом з владними повноваженнями у сфері фінансового контролю. У цьому контексті, пропозиція щодо створення окремого Департаменту державного фінансового контролю в рамках Міністерства фінансів є доцільною. Перекладання контрольних функцій на один орган може полегшити їх належне виконання. До основних завдань цього органу можна віднести контроль за цільовим використанням коштів Державного бюджету України, проведення комплексних ревізій і перевірок в рамках своєї компетенції, а також інші функції, пов'язані з фінансовим контролем.

Враховуючи наведену інформацію, можна визначити, що на сьогоднішній день Міністерство фінансів виконує ключову роль у фінансовому управлінні та контролі в системі органів виконавчої влади. Отже, для визначення його

правового статусу і повноважень належить розглядати можливість регулювання цього питання шляхом прийняття вищерівневого нормативного акту, такого як Закон. Такий крок може допомогти зміцнити роль та компетенцію Міністерства фінансів в системі фінансового управління України [14].

Запропоновані організаційно-економічні принципи формування фінансової безпеки країни мають встановити міцну основу для подальшого розвитку і вдосконалення інструментів управління фінансовою безпекою. Це стане можливим завдяки поглибленню взаємодії та взаємовідносин між різними суб'єктами і об'єктами фінансової системи. Такий комплексний підхід сприятиме забезпеченню взаємопогодження інтересів усіх сторін і поліпшенню фінансової стабільності та безпеки країни.

Таблиця 2.1 – Показники фінансової безпеки країни [15]

Індикатор	Граничне значення
1	2
Рівень дефіциту/профіциту зведеного бюджету, %	не більше 1
Рівень виконання плану за доходами зведеного бюджету, %	не менше 98
Рівень виконання плану за видатками зведеного бюджету, %	не менше 98
Рівень перерозподілу ВВП через дохідну частину ЗБ, %	не більше 30
Рівень перерозподілу ВВП через видаткову частину ЗБ, %	не більше 30
Індекс чистої валютної позиції зведеного бюджету	не більше 1-2
Відношення загальної суми річних платежів за державним та гарантованим боргом до доходів зведеного бюджету (та з розбивкою на внутрішній (ОІ) та зовнішній (ре) борг), %	не більше 3
Частка надходжень від приватизації відносно ресурсів зведеного бюджету, %*	не більше 5
Рівень державного та гарантованого зовнішнього та внутрішнього боргу, %	оптимальне <30
Коефіцієнт достатності міжнародних резервів для обслуговування зовнішнього боргу	не менше 1
Відношення річних виплат з обслуговування та погашення зовнішнього боргу до експорту товарів та послуг, %	не більше 12

Кінець табл. 2.1

Різниця між середньозваженою дохідністю ОВДП* на первинному ринку та обліковою ставкою НБУ	не більше 4
Рівень податкового боргу платників податків	не більше 1
Рівень заборгованості бюджету по заробітній платі та соціальних виплатах	не більше 0,1
Рівень дефіциту Пенсійного фонду (ПФ)	не більше 0,3
Рівень виконання плану за доходами ПФ	не менше 98
Рівень виконання плану по видатках ПФ	не менше 98
Рівень доходів ПФ	не менше 12
Рівень видатків ПФ	не більше 12
Рівень трансфертів із бюджету у доходах ПФ	не більше 23
Рівень заборгованості Пенсійного фонду по пенсіях	не більше 5
Рівень дефіциту державних соціальних цільових фондів (крім ПФ)	не більше 0,3
Рівень виконання плану по доходах державних соціальних цільових фондів (крім ПФ)	не менше 98
Рівень виконання плану за видатками державних соціальних цільових фондів (крім ПФ)	не менше 98
Рівень доходів державних соціальних цільових фондів (крім ПФ)	не більше 2
Рівень видатків державних соціальних цільових фондів (крім ПФ)	не більше 2
Рівень трансфертів із бюджету у доходах державних соціальних цільових фондів (крім ПФ)	не більше 0,5
Рівень заборгованості державних соціальних цільових фондів по соціальних допомогах	не більше 3

Національна банківська система має достатній рівень ресурсів і потужностей, навіть у умовах воєнного стану, для посилення своєї проміжної

ролі та розширення кредитного підтримки економіки. Ця підтримка є критично важливою для розв'язання фінансових проблем сектору бізнесу.

Активізація процесів кредитування також призведе до збільшення попиту банків на ресурси фінансування, що, в свою чергу, знизить банківські процентні ставки і зменшить надлишковий ліквідний резерв у системі банків.

Зрозуміло, що воєнні ризики серйозно ускладнюють питання забезпечення гарантій та застави для кредитів. Уряд вже прийняв активні заходи та розширив державні програми кредитування суб'єктів підприємництва, що позитивно позначилося на обсягах кредитування. Проте, бюджетні ресурси обмежені.

Центральний банк може вживати заходів для стимулювання кредитного процесу шляхом реалізації спеціальних інструментів, таких як пільгове спрямоване рефінансування банківських кредитів та/або полегшення вимог фінансового регулювання в кредитній діяльності, включаючи вимоги до предметів застави.

Застосування таких інструментів і опцій відповідає світовій практиці, що використовується центральними банками. Можна здійснити аналіз і взяти на замітку практичний досвід країн, таких як країни Європейського Союзу, Великобританія, Сполучені Штати, Угорщина, Грузія, і впроваджувати схожі методи в Україні.

Підтримка грошово-кредитних відносин сприятиме зміцненню зв'язків між фінансовим і реальним секторами економіки, що, в свою чергу, позитивно вплине на процес перетворення національних заощаджень у потенційні інвестиції.

Для оцінки рівня фінансової безпеки країни запропоновано використовувати наступні групи показників:

1. Бюджетна безпека:

- 1.1. Частка податків і зборів, сплачених з прибутку підприємства, відносно загального прибутку.

- 1.2. Частка бюджетних кредитів (бюджетного фінансування) у сумі оборотних коштів, включаючи власні і позикові кошти.
- 1.3. Відношення кредиторської заборгованості бюджету за податками і зборами до загальної заборгованості.
2. Грошово-кредитна безпека:
 - 2.1. Частка короткострокових кредитів, включаючи іноземну валюту, у покритті нестачі власних оборотних коштів.
 - 2.2. Наявність заборгованості з виплати заробітної плати працівникам.
 - 2.3. Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, визначене як чиста заборгованість.
3. Валютна безпека:
 - 3.1. Частка обсягу продажів, здійснених завдяки експортно-імпортним операціям, у загальному обсязі продажів.
 - 3.2. Співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, що виникає з експортно-імпортних операцій.
4. Банківська безпека:
 - 4.1. Співвідношення обсягів кредитів та депозитів суб'єктів господарювання.
5. Інвестиційна безпека:
 - 5.1. Співвідношення обсягу капітальних вкладень (інвестицій) до обсягу основного капіталу підприємства.
6. Страхова безпека:
 - 6.1. Частка застрахованого майна у вартості основного капіталу.
 - 6.2. Частка застрахованого прибутку в загальному прибутку.
 - 6.3. Співвідношення суми страхових виплат із страхування від нещасних випадків та захворювань до фонду оплати праці.

Ці показники використовуються для оцінки фінансової безпеки країни та підтримки взаємодії між різними суб'єктами фінансово-економічних відносин.

Результати оцінювання рівня фінансової безпеки країни, які представлені в додатку (див. додаток А), свідчать, що для більшості областей рівень фінансової безпеки знаходиться на середньому рівні. Це означає, що в цих областях фінансова стабільність та безпека знаходяться приблизно на середньому рівні порівняно з іншими областями.

Проте існують чотири області, де значення цього індикатора перевищує 0,5. Ці області включають Дніпропетровську, Київську, Одеську і Харківську області. Це свідчить про те, що в цих областях рівень фінансової безпеки є вищим, ніж у інших регіонах.

Однією з причин цієї ситуації може бути значна чисельність населення в даних регіонах. Зазвичай області з більшим населенням мають більше фінансових ресурсів і економічної активності, що може призвести до покращення фінансової стабільності і безпеки.

Середні значення даного показника свідчать про те, що існує потреба у реалізації заходів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості та самостійності як окремих регіонів, так і країни в цілому.

Базуючись на узагальнених результатах дослідження механізму державного управління і враховуючи особливості формування фінансової безпеки країни, пропонується реалізовувати управління фінансовою безпекою країни в межах двох складових: суб'єктної та об'єктної.

Суб'єктна складова може бути ідентифікована з інституційною складовою держави, оскільки вона включає в себе усі державні регулятори і органи, які беруть участь у формуванні та реалізації політики фінансової безпеки країни.

У межах суб'єктної складової фінансової безпеки, структура може бути поділена на три компоненти, як показано на рисунку 2.2.

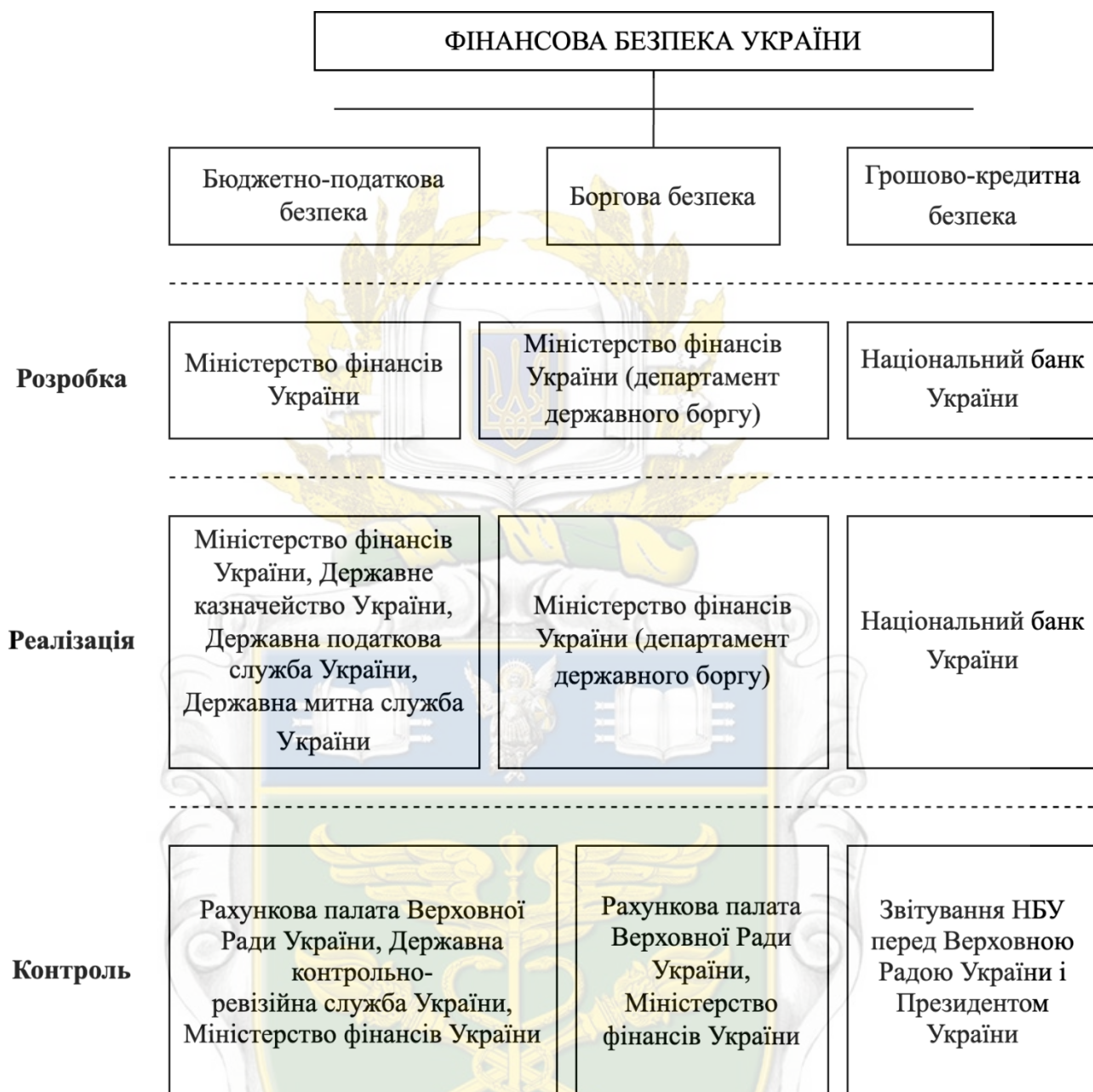

Рисунок 2.2 – Інституційна складова управління фінансовою безпекою

Український уряд прагне впровадити всебічний підхід до надання фінансової допомоги для ремонту та реконструкції житла для всіх постраждалих домогосподарств, як це зазначено в Національному плані відновлення. Однак експерти Світового банку вказують на те, що, враховуючи обмежені державні ресурси та великі потреби у відновленні житла, важливо розробити критерії пріоритетності для виділення інвестицій та субсидій у житловому секторі.

Цей підхід допоможе забезпечити підтримку для найбільш постраждалих населених пунктів і вразливих домогосподарств. Заочно розраховується, що міжнародні донори візьмуть на себе частину витрат на реконструкцію знищеного житла та ремонт частково пошкоджених житлових об'єктів, привертаючи для цього як міжнародних, так і місцевих підрядників.

Вирішення питань щодо надання субсидій на оренду житла та забезпечення тимчасовим житлом (притулком) головним чином ляже на плечі місцевих органів влади. Згідно з прогнозом, фінансування з бюджету в рамках функції "Житлово-комунальне господарство" збільшиться з рівня 1% ВВП у 2021 році до 2,5% у 2023 році і залишиться на рівні 1,8-1,9% у 2024-2025 роках.

Основні напрямки відновлення, які потребують значних інвестицій з бюджету, включають:

- Відбудова та модернізація фізичної інфраструктури, зокрема транспортної та енергетичної систем.
- Соціальна реабілітація постраждалих від війни та відновлення соціальних закладів.
- Ремонт і реконструкція житлового фонду, включаючи відновлення житла, яке постраждало внаслідок конфлікту.
- Відбудова мережі закладів освіти та охорони здоров'я, які підлаштовані до нових потреб, а також продовження реформ у цих сферах.
- Відновлення та модернізація промислових об'єктів, створення нових робочих місць та підтримка малих та середніх підприємств.
- Відбудова пошкоджених аграрних об'єктів, проведення розмінування та рекультивація земель.
- Розширення виробничих потужностей та збільшення державних замовлень для військово-промислового комплексу.

Всі ці напрямки вимагають серйозних фінансових зусиль та інвестицій для відновлення та подальшого розвитку країни.

Для успішної відбудови України важливо враховувати, що приблизно 80% короткострокових економічних та гуманітарних потреб країни будуть покриті державним фінансуванням. Зазначені ресурси будуть спрямовані на відновлення державних активів та підтримку приватного сектору.

Зовнішня допомога грає важливу роль і буде надходити до України через наступні основні канали:

1. Збільшення власних бюджетних можливостей України для фінансування програми відбудови, коли іноземні кошти безпосередньо надходять до державного бюджету.
2. Доповнення національних програм України певними проєктами чи програмами, які фінансуватимуться та контролюватимуться зовнішніми донорами. Це дозволить спрямовувати зусилля та ресурси на конкретні сфери та проєкти, які мають найвищий пріоритет.
3. Надання гарантій і страхування ризиків для приватних інвестицій. Це заохочує іноземні та внутрішні компанії до участі в програмах відбудови, надаючи їм впевненість у зменшенні фінансових ризиків.

Використання цих каналів допоможе залучити необхідні ресурси для відновлення та розвитку України після війни.

Для підвищення рівня фінансової безпеки країни на сучасному етапі її розвитку запропоновано наступні основні інструменти:

1. Стимулювання діяльності суб'єктів підприємництва:

- 1.1. Удосконалення та приведення у відповідність міжнародним стандартам системи нормативно-правового забезпечення, включаючи розподіл повноважень між органами державної та місцевої влади, врахування зарубіжного досвіду у процесі управління фінансовою безпекою країни та посилення відповідальності перед економічними суб'єктами.

- 1.2. Стимулювання розвитку підприємницького сектору економіки шляхом перегляду процедур надання податкових пільг та канікул з метою їх оптимізації та впровадження практик пільгового кредитування програм та заходів, спрямованих на підвищення міжнародної привабливості країни.
2. Управління грошово-кредитною складовою фінансової політики держави:
 - 2.1. Надання фінансово-кредитної підтримки бізнесу через дотації, субвенції та державне кредитування. Оптимізація та спрощення процедур кредитування, зниження облікової ставки Національного банку України та ставки за депозитами, а також стимулювання та підтримка розвитку банківського сектору економіки.
 - 2.2. Оптимізація системи оподаткування в Україні, включаючи розширення переліку та спрощення процедур отримання податкових знижок, зниження рівня податкового навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності.
3. Управління інформаційною складовою:
 - 3.1. Консультування суб'єктів господарювання з питань нормативного регулювання ведення бізнесу.
4. Стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності:
 - 4.1. Захист інтересів вітчизняних та іноземних інвесторів, підвищення рівня інвестиційної привабливості країни та залучення інвестицій на реалізацію наукових, інноваційних та інших програм та заходів.

Ці інструменти спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості, сприяння розвитку підприємницького сектору, створення сприятливих умов для бізнесу та захист інтересів інвесторів, що сприяє підвищенню рівня фінансової безпеки країни.

Міністерство фінансів України здійснило низку заходів щодо забезпечення фінансової стійкості державних інституцій під час війни, зокрема:

Впроваджено нові механізми фінансування державних видатків, зокрема, за рахунок внутрішніх і зовнішніх запозичень, грантів та гуманітарної допомоги.

Посилено контроль за використанням бюджетних коштів.

Забезпечено ефективну взаємодію з міжнародними фінансовими організаціями.

Ці заходи дозволили забезпечити фінансову стійкість державних інституцій під час війни та надати їм необхідну підтримку для виконання своїх функцій.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ВІДБУДОВИ

3.1 Аналіз основних векторів модифікації фінансової політики України під час війни

Війна в Україні призвела до різких змін у фінансовій політиці країни. Уряд України був змушений запровадити низку заходів, спрямованих на підтримку економіки та фінансування воєнних зусиль.

Основними векторами модифікації фінансової політики України під час війни є:

1. Збільшення державних витрат. Уряд України значно збільшив державні витрати на оборону, соціальну допомогу та підтримку бізнесу. Це призвело до зростання державного боргу та дефіциту бюджету.
2. Зменшення податкових надходжень. Війна призвела до зниження економічної активності, що негативно позначилося на податкових надходженнях. Уряд України був змушений запровадити низку заходів для стимулювання економічної активності та збільшення податкових надходжень.
3. Зміна валютної політики. Уряд України запровадив жорсткий контроль за валютним курсом, щоб захистити гривню від девальвації. Це призвело до зростання інфляції.
4. Збільшення міжнародної фінансової допомоги. Уряд України отримав значну міжнародну фінансову допомогу від країн-партнерів. Ця допомога дозволила Україні підтримати економіку та фінансувати воєнні зусилля.

У сучасних умовах воєнного конфлікту відбулись значущі зміни в бюджетній політиці та секторі державної економіки. Пріоритети фінансової

політики перерозподілилися на користь оперативного забезпечення та стабільного функціонування місцевих бюджетів. Органи державної влади, зокрема Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада, РНБО, були змушені приймати швидкі та ефективні рішення для забезпечення фінансової стабільності в країні. Зміни в місцевих бюджетах тепер приймаються не лише виконавчими комітетами місцевих рад, але також військово-цивільними та військовими адміністраціями за рекомендаціями місцевих фінансових органів, навіть без ухвалення відповідних рішень Верховною Радою або місцевими радами. Перерозподіл бюджетних видатків та виділення кредитів тепер можливі в межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника коштів без погодження відповідною комісією місцевої ради.

Умови воєнного конфлікту значно змінили фінансовий сектор України. Хоча не було створено нових фінансових установ, численні гравці залишили ринок. У другому кварталі 2022 року сталося невелике перетворення структури сектору, основною зміною був відхід небанківських фінансових установ. Реєстр втратив 91 кредитну спілку, 13 страхових компаній, 30 фінансових компаній, 66 ломбардів і 2 банки. Усі виходи з ринку були пов'язані з анулюванням ліцензій, багато з них відбулися в ОРДЛО та Криму [32].

Активні бойові дії негативно позначилися на розмірах та структурі активів фінансових установ. Внаслідок окупації та анексії територій значно зменшилися обсяги активів в усіх фінансових установах, за винятком страхових компаній. Банки займають основну частку на фінансовому ринку (88,2%), в той час як небанківські установи володіють лише 11,8%, і ця частка продовжує зменшуватися.

Введення нових правил формування резервів та потреба у покритті збитків з кредитів призвело до збільшення втрат сектору. Кредитний ризик залишається ключовим фактором, який впливає на капіталізацію та загрожує її зниженню. Національний банк зобов'язався не застосовувати заходів впливу на фінансові

установи під час воєнного стану, але після його завершення буде виділено час для нормалізації фінансових показників. Зазначимо, що державні банки показали одні з найвищих темпів зростання чистих активів, збільшивши свою частку до 50,1% на кінець другого кварталу 2022 року.

Через ряд заходів фінансової політики уряд України активно впливає на функціонування фінансової системи країни та створює сприятливі умови для всіх її складових. Одним з ключових напрямів фінансової політики є політика економічного розвитку, яка здійснюється через комбінацію трьох основних методів фінансового регулювання: збільшення державних видатків, зниження податкового тиску та застосування політики "дешевих грошей".

У контексті воєнних дій уряд активно застосовує ці методи для підтримки бізнесу та економіки. Зокрема, збільшення обсягів грошових коштів у господарствах та суб'єктів господарювання сприяє збільшенню обсягів споживання, активізує попит на товари та послуги, що призводить до зростання обсягів реалізації продукції. Важливою є також політика "дешевих грошей", яка забезпечує збільшення грошових потоків у сферу державних фінансів через податки та збори.

Уряд також вживає безпрецедентних заходів для підтримки бізнесу в умовах війни. Важливими кроками є прийняття закону щодо особливостей податкового адміністрування під час дії воєнного стану та прийняття постанови про надання грантів для різних галузей бізнесу. Ці заходи спрямовані на полегшення роботи бізнесу та створення стимулів для підтримки економічного розвитку.

Нова постанова Кабінету Міністрів України щодо грантів підтримала широкий спектр підприємців, дозволяючи отримати фінансову підтримку для різних напрямків, таких як розвиток переробних підприємств, садівництво, тепличне господарство, а також навчання та реалізацію інноваційних проєктів.

Ці заходи разом з високими соціальними стандартами є важливим кроком вперед у реалізації фінансової політики, спрямованої на підтримку та стимулювання економічного розвитку України, особливо в умовах воєнного конфлікту.

У перших днях війни в Україні були внесені зміни у функціонування фінансової і банківської системи, спрямовані на мобілізацію фінансових ресурсів для національної безпеки, оборони, підтримки бізнесу з метою збереження робочих місць та соціального захисту постраждалих внаслідок війни. Уряд приділяв особливу увагу ефективному управлінню державними, зокрема, бюджетними ресурсами, забезпеченню безперервного виконання державних і місцевих бюджетів. Система заходів для забезпечення фінансової стабільності та фіскальної консолідації в умовах воєнного стану включала:

1. заходи, проведені Національним банком України у сфері грошовокредитної політики та регулювання фінансового сектору;
2. активне розміщення державних внутрішніх та зовнішніх запозичень для фінансування дефіциту державного бюджету;
3. введення розгалуженого переліку податкових пільг і спеціальних режимів оподаткування для юридичних і фізичних осіб та розширення можливостей для переходу суб'єктів господарювання на спрощену систему оподаткування і звітності;
4. фінансова підтримка бізнесу для підсилення підприємницької активності;
5. введення мораторію на проведення окремих видів перевірок та інших заходів фінансового контролю, таких як штрафні санкції та пені;
6. розширення прав державних та місцевих органів влади у бюджетному процесі та управлінні бюджетними ресурсами та інші заходи.

Застосовані різновекторні заходи в сфері фінансової політики під час воєнного стану суттєво сприяли досягненню поставлених перед країною цілей. Очевидно, що використані підходи до управління фінансами під час війни будуть

продовжувати застосовуватися, а одночасно відбуватиметься пошук новітніх інструментів для забезпечення фінансової стабільності.

Підсумки виконання державного і місцевих бюджетів України в умовах війни служать верифікацією правильності державної фінансової політики. Наприклад, за січень – жовтень 2022 року надходження загального фонду державного бюджету збільшилися на 17,9%, досягнувши 575,7 млрд грн. Показники розпису Міністерства фінансів України за доходами загального фонду державного бюджету виконано на 101,8%, при цьому додаткові надходження становили 9,9 млрд грн.

Умови війни також вимагали збільшення бюджетного відшкодування ПДВ для підтримки фінансового стану експортерів. Це відбувалося через тріє транші в червні, серпні та жовтні 2022 року, при чому жовтень зафіксував рекордний місячний показник бюджетного відшкодування.

Порівняно з аналогічним періодом 2021 року, найбільше зростання надходжень податків за січень – вересень 2022 року відзначилося в галузях державного управління і оборони, обов'язкового соціального страхування (зростання на 2,2 рази), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (зростання на 1,4 рази), фінансової та страхової діяльності (зростання на 1,3 рази), оптової та роздрібної торгівлі; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (зростання на 1,1 рази). У той же час значне зменшення надходжень податків відзначилося в галузях сільського, лісового та рибного господарства (зменшення на 24,1%), переробної промисловості (зменшення на 21,8%), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (зменшення на 15,7%).

Проте слід враховувати, що індекс інфляції в Україні у 2022 році є своєрідним "середнім по палаті". Вплив війни на доступ до товарів та послуг відчутний по-різному в різних областях.

Наприклад, вартість прийому їжі у ресторанах значно зросла в Івано-Франківську (+30% листопад 2022 порівняно з груднем 2021 року). Це пов'язано з тим, що до міста прибуло багато жителів сходу та центральних регіонів, які шукають притулок від воєнних дій, що призвело до збільшення попиту.

Вартість транспорту зросла практично всюди, але найбільше — в центрі України. Вартість одягу та взуття також зросла в західних областях та в центрі через збільшений попит від внутрішніх переселенців.

Рекордне зростання цін на продукти харчування — +87% з грудня минулого року — зафіксовано на Херсонщині, яка стала об'єктом агресії російських військ. У інших областях ціни на продукти підвищились на 29-31% порівняно з минулим груднем.

Важливо відзначити, що навіть у воєнний час Україна залишається не настільки вразливою до інфляції, як її європейські сусіди. Середньозважене зростання цін в Україні склало 26,5%, в той час як в Естонії, Латвії та Литві це значення становило 21,4-21,7%, в Угорщині — 23,1%, в Польщі — 16,1%, а в Чехії — 17,2%. У додатку Б міститься графічна інформація щодо зростання цін в Україні та інших країнах. За вказаними даними можна зазначити, що навіть у воєнний час Україна залишається менш вразливою до інфляції порівняно з її європейськими сусідами, де середньозважене зростання цін склало 26,5%. У порівнянні з іншими країнами регіону, такими як Естонія, Латвія, Литва, Угорщина, Польща та Чехія, Україна має більше значення індексу інфляції.

У жовтні Україна отримала кредит від ЄС у розмірі 1,6 млрд доларів та грант від Сполучених Штатів на 1,15 млрд доларів. Подальші виплати від США будуть залежати від затвердження нового фінансування Конгресом, яке наразі не визначено.

За 10 місяців 2023 року дефіцит державного бюджету та потреби в погашенні боргу склали 46,8 млрд доларів, в той час як зовнішнє фінансування становило 35,3 млрд доларів, при відсутності монетарного фінансування.

На початку жовтня вступили в дію значні зміни до державного бюджету 2023 року, які підняли видатки на 322,6 млрд гривень, переважно спрямовані на фінансування оборони.

Потреби України в додатковому фінансуванні державного бюджету зросли до 67,5 млрд доларів США, проте підтверджене зовнішнє фінансування на 2023 рік становить лише 42,1 млрд доларів США. Уряд вже випустив ОВДП на 13,4 млрд доларів США, що створює фінансовий розрив у розмірі 12 млрд доларів США.

Частину цього розриву планують фінансувати через додаткові випуски ОВДП, але наразі немає додаткового зовнішнього фінансування для його покриття.

У вересні 2023 року баланс товарів та послуг склав -3,6 млрд доларів, а імпорт перевищував експорт, як з товарів (5,4 млрд доларів проти 2,5 млрд), так і з послуг (2 млрд доларів проти 1,3 млрд).

У жовтні міжнародні резерви України скоротились на 1,9% до 39,0 млрд доларів США через збільшені валютні інтервенції, обумовлені переходом до керовано гнучкого курсу та недостатньою іноземною фінансовою допомогою.

Обсяги депозитів домогосподарств зросли для гривневих та іноземних валют, але депозити на вимогу в іноземній валюті скоротились. Гривневі корпоративні кредити в Україні збільшилися, вказуючи на зростання попиту, особливо на корпоративні та роздрібні кредити.

У вересні обсяг гривневих корпоративних кредитів перевищив показник грудня 2021 року; обсяг цих кредитів повільно, але стабільно зростає з травня 2023 року. Попит на гривневі корпоративні кредити зріс, як і попит на роздрібні кредити, причому більшість банків очікує подальшого зростання своїх корпоративних і роздрібних кредитних портфелів протягом наступних 12 місяців, згідно з даними Огляду банківського кредитування.

Податкові надходження у жовтні склали 92,4 млрд гривень, з яких ПДВ становить 66%. Щомісячні витрати на оборону подвоїлися, досягнувши 64% від загальних витрат на рівень 447 млрд гривень. Важливо відзначити, що покращений прогноз зростання ВВП на 2023 рік до 4,9%, в порівнянні з попереднім липневим прогнозом у 2,9%, свідчить про адаптацію бізнесу та домогосподарств до умов війни, високі врожаї, розширення альтернативних шляхів експорту та збільшені бюджетні видатки. Прогноз зростання ВВП на 2024 рік також підвищено до 3,6%.

Аналіз основних векторів модифікації фінансової політики України під час війни дозволяє зробити такі висновки:

1. Війна призвела до різкого зростання державного боргу та дефіциту бюджету. Це може мати негативні наслідки для економіки України в довгостроковій перспективі.
2. Війна негативно позначилася на податкових надходженнях України. Уряд України повинен знайти шляхи для збільшення податкових надходжень, щоб забезпечити фінансування державних витрат.
3. Зміна валютної політики призвела до зростання інфляції. Уряд України повинен вжити заходів для зниження інфляції, щоб захистити населення від знецінення грошей.
4. Міжнародна фінансова допомога є важливою для підтримки економіки України під час війни. Уряд України повинен продовжувати співпрацювати з країнами-партнерами для отримання міжнародної фінансової допомоги.

Надалі фінансова політика України буде спрямована на пом'якшення негативних наслідків війни для економіки та забезпечення фінансування воєнних зусиль. Війна в Україні призвела до суттєвих змін у фінансовій політиці України. Основні напрями модифікації фінансової політики України під час війни включають:

Посилення ролі держави в економіці, зокрема, через збільшення державних видатків, запровадження нових податків та регулювань.

Збільшення державного боргу, що є необхідним для фінансування витрат на війну та відновлення.

Залучення міжнародної фінансової допомоги, яка дозволить компенсувати збитки, завдані війною.

Ці заходи спрямовані на забезпечення стійкості державних фінансів, підтримку економіки та подолання наслідків війни.

3.2 Шляхи подолання руйнівних наслідків війни у сфері фінансування державних функцій України

Основні напрямки відновлення, які вимагатимуть значних бюджетних коштів, включають:

1. Фізична інфраструктура: відбудова та модернізація транспортної та енергетичної інфраструктури.
2. Соціальна сфера: соціальна реабілітація постраждалих від війни, відновлення соціальних закладів, ремонт і реконструкція житлового фонду.
3. Освіта та охорона здоров'я: відбудова мережі освіти та охорони здоров'я, а також продовження реформ у цих галузях.
4. Промисловість та підприємництво: відновлення та модернізація промислових потужностей, створення робочих місць, підтримка малих та середніх підприємств.
5. Аграрний сектор: відбудова пошкоджених аграрних об'єктів, розмінування та рекультивація земель.

6. Військово-промисловий комплекс: розширення виробничих потужностей і державних замовлень для цілей оборони.

За оцінками Світового банку, більшість короткострокових економічних та гуманітарних потреб України буде забезпечено державним фінансуванням, орієнтованим на відновлення державних активів та підтримку приватного сектору. З огляду на дефіцит внутрішніх ресурсів в економіці, зміцненій війною, зовнішня допомога стає критично важливою для успішної відбудови.

Зовнішня допомога може надходити через такі основні канали:

1. Збільшення бюджетних можливостей: Україна може збільшити свої фінансові ресурси, коли іноземні кошти спрямовуються безпосередньо до бюджету.
2. Проекти та програми: Доповнення національних програм певними проектами або програмами, що фінансуються та контролюються зовнішніми донорами.
3. Гарантії для приватних інвестицій: Надання гарантій та страхування ризиків для приватних інвестицій.

Реформування структури державних видатків, а також фінансування нових програм стануть ключовими завданнями для довгострокового відновлення після війни. Період після конфлікту вимагатиме радикальних змін у фінансуванні соціальної сфери та реалізації бюджетних пріоритетів для відновлення економіки та покращення якості життя громадян.

Навіть при труднощах у виконанні дохідної частини бюджетів під час воєнного стану та зростаючої потреби у фінансах, уряд продовжував фінансувати першочергові потреби країни у сферах безпеки, оборони, соціальної підтримки населення та бізнесу, а також інших груп бюджетних видатків. У цьому контексті особливо важливими стають питання цільового та ефективного використання обмежених бюджетних ресурсів для забезпечення суспільних благ і послуг [33].

У перших тижнях повномасштабної агресії випущені ринкові військові облігації, які стали важливим внутрішнім джерелом фінансування державного бюджету та Збройних Сил України. За період березень–жовтень 2022 року ці облігації принесли понад 131 млрд грн до державного бюджету. Доцільність фінансових рішень у воєнний період відображається в законі про Державний бюджет України на 2023 рік, де основними пріоритетами визначено забезпечення макрофінансової стабільності, фінансування Збройних Сил та соціальний захист населення [35].

У контексті викликів війни та післявоєнної відбудови, активно обговорюються завдання фінансової політики та інструменти для їх вирішення. Перед фінансовими органами постають завдання збільшення доходної бази, зниження податків, відновлення споживання, а також формування "точок зростання" у реальному секторі економіки. Одночасно з цим, для створення фіскального простору в умовах воєнного часу, пропонується застосування обмежувальних заходів, таких як збільшення оподаткування високих доходів та майна, акцизів на певні товари, та застосування примусових позик.

Важливою є також потреба в ефективному використанні мобілізованих ресурсів, що вимагає уважного контролю за їхнім використанням. Усі ці заходи та рішення свідчать про те, що фінансова політика в умовах воєнного стану стає трансформаційною, використовуючи як традиційні, так і нові інструменти для розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів.

У 2022 році витрати держави на соціальний захист становили 6,7-8,7% ВВП. Збільшення безробіття та велика кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) змусили уряд збільшити видатки, що призвело до зближення цього показника до 10,5% ВВП у січні-серпні [34].

Прогнозується, що у 2023 році соціальні видатки залишаться високими - 9,1% ВВП, а згодом можуть знизитися до 8,4-8,5%, враховуючи зменшення

соціальної напруги та проблем у сферах інфраструктури та економічного відновлення.

Універсальний підхід до субсидування ремонту та реконструкції житла планується використовувати урядом, охоплюючи всі постраждалі домогосподарства, як це передбачено в Національному плані відновлення. Однак експерти Світового банку вказують на необхідність визначення пріоритетних критеріїв для інвестицій та субсидій у житловий сектор через обмеженість ресурсів держави.

До війни фінансування дорожнього господарства складало 1,4-1,7% ВВП, а в 2020-2021 роках зросло до 3,2-3,4% ВВП. Прогнозується, що на етапі відбудови цей рівень залишиться на рівні близько 3% ВВП. Сфера транспорту потребує значних інвестицій, оцінюваних у 73,8 млрд доларів, частково забезпечуваних іноземною допомогою у формі грантів, позик і гарантій.

До конфлікту держава виділяла 5,7-6% ВВП на освіту. У 2022 році через зменшення реального ВВП цей показник зрос до 6,3% ВВП. Після війни передбачається помірне виділення бюджетних коштів на освіту, з прогнозованим рівнем фінансування 6% ВВП у 2023 році та 5,4-5,5% у 2024-2025 роках.

Основні завдання відновлення та реформування освіти включають відбудову мережі навчальних закладів, придбання нових навчальних матеріалів, а також відновлення реформ для підвищення якості освіти.

Іноземна допомога визначається як важливий ресурс для фінансування заходів з енергозбереження та покращення якості освіти в Україні. Проте значну частину фінансування відновлення галузі освіти буде здійснювати внутрішніми ресурсами органів державної влади. До вторгнення Росії бюджетне фінансування охорони здоров'я становило 3,3-4,2% ВВП, і війна в 2022 році збільшила потреби в цьому секторі. На етапі відбудови фінансові обмеження змусять уряд утримувати традиційне співвідношення витрат до ВВП.

У період з 2015 по 2021 роки витрати на оборону в бюджеті становили 2,4-2,9% ВВП. Однак з початком великої війни витрати на оборону різко зросли і в січні-серпні цього року досягли 19% ВВП [36].

Також на початку жовтня західні партнери зобов'язалися надати військову допомогу Україні на суму 37,5 млрд євро або 28% ВВП. У проєкті фінансового плану на 2023 рік передбачено виділення 870 млрд гривень або 13,6% ВВП на оборону.

Прогнозується, що після завершення конфлікту реалістичні видатки на оборону та розвиток військово-промислового комплексу складатимуть близько 6,5% ВВП у 2024-2025 роках.

Міжнародний досвід свідчить, що в країнах, які перебували під загрозою вторгнення або брали участь у воєнних діях, видатки на оборону становили від 4,2% до 7,6% ВВП.

Для зміцнення та розвитку оборонної промисловості передбачається реалізація державних програм розвитку озброєння і модернізації військово-промислового комплексу, включаючи виробництво різноманітної техніки та засобів. Уряд також планує розширювати державні закупівлі для Збройних сил України, збільшуючи їхні масштаби порівняно з попереднім періодом.

Для досягнення цих цілей важливо створити правові механізми для ефективного функціонування державних програм і спільних підприємств в інтересах національної безпеки. Також важливо розширити застосування закону "Про індустріальні парки" на підприємства військово-промислового комплексу.

У середньостроковій перспективі необхідно забезпечити координацію державних видатків на відновлення з програмами іноземних донорів, що допоможе уникнути дублювання і підвищити ефективність витрат. Співпраця з іноземними донорами має бути спрямована на підтримку національних інституцій та уникання заміщення існуючих управлінських структур.

Окрім цього, Міністерство фінансів встановлює інструкції щодо підготовки бюджетних запитів, визначаючи конкретні вимоги та стандарти, якими повинні керуватися головні розпорядники бюджетних коштів. Ця нормотворча діяльність спрямована на узгодження та стандартизацію процесу бюджетного планування та забезпечення консистентності у фінансовій системі.

Також Міністерство фінансів визначає основні організаційно-методичні принципи бюджетного планування, які використовуються під час підготовки бюджетних запитів та розроблення пропозицій для проекту Державного бюджету України. Це допомагає узгодити і стандартизувати підходи до бюджетного процесу та забезпечити його ефективність.

Нова програма влади, яку підтримує Міжнародний валютний фонд (МВФ), спрямована на досягнення макроекономічної та фінансової стабільності, а також створення основи для структурних реформ, які сприятимуть післявоєнному відновленню, реконструкції та набуттю членства в Європейському Союзі. Основні аспекти цієї програми можна конкретизувати наступним чином, зокрема у сфері бюджетно-податкової політики.

У найближчій перспективі увага фіскальної політики влади буде зосереджена на забезпеченні необхідних ресурсів для фінансування пріоритетних видатків, підтримці стійкості податкових надходжень і збереженні фіскальної та боргової стійкості.

У середньостроковій перспективі акцент буде зсунутий на розвиток ініціатив, пов'язаних із фінансуванням відбудови та соціальних витрат, зокрема розробку Національної стратегії доходів (НСД). Також планується поетапне відновлення середньострокової бюджетної рамки та підвищення ефективності управління державними інвестиціями.

У сфері монетарної та валютно-курсової політики головним завданням є досягнення стійкого зменшення інфляції та збереження стабільності обмінного

курсу. Це передбачає підтримку валютних резервів на належному рівні та ретельний контроль над ліквідністю, особливо в умовах воєнного конфлікту.

У сфері фінансового сектору політики мають забезпечити збереження фінансової стабільності та готовність до післявоєнного відновлення, включаючи планування на випадок непередбачених ситуацій, діагностику банків, а також вирішення питань проблемних банків та непрацюючих активів.

Управління і зростання гратиме важливу роль у подальшому розвитку. Створення незалежних та ефективних антикорупційних інституцій сприятиме вдосконаленню управління та зміцненню довіри громадськості та донорів щодо майбутньої реконструкції. Поглиблення інтеграції з єдиним ринком ЄС та виконання вимог щодо вступу до ЄС стануть важливими факторами для успішної реалізації інституційних та структурних реформ.

Стосовно стратегії фінансування та економічної прийнятності боргу, програма влади допоможе відновити стійкість боргової ситуації завдяки підходам до опрацювання як офіційного, так і зовнішнього комерційного боргу. Ці підходи, разом із значним пільговим зовнішнім фінансуванням і збільшенням внутрішнього фінансування через продаж боргових зобов'язань, допоможуть владі задовольнити потреби в фінансуванні протягом програмного періоду.

Для швидкого відновлення виробничого потенціалу та підвищення рівня життя населення Україна буде потребувати істотних інвестицій та відновлення людського капіталу. Це вимагатиме інтенсивного економічного зростання на протязі тривалого періоду та безпрецедентних заходів у сфері інвестицій.

Державний сектор відіграє ключову роль у відновленні України, і заходи з удосконалення управління сприятимуть залученню фінансування від донорів. Однак значна частина необхідних інвестицій має надходити з приватних джерел, переважно іноземних. Програма МВФ надає підтримку владі в реалізації важливих реформ, спрямованих на підтримку процесу відбудови та на шлях до вступу до Європейського Союзу.

Внаслідок руйнувань інфраструктури та цивільних об'єктів, матеріальні збитки оцінюються в розмірі від 500 до 1000 мільярдів доларів США.

Для відновлення ВВП України до рівня перед кризою буде необхідно залучення міжнародного фінансування через фонди відбудови економіки України та активізацію фіскальних та монетарних інструментів з метою підтримки інвестиційних процесів в країні.

Війна в Україні призвела до різкого зростання державних витрат та зниження податкових надходжень. Це призвело до різкого зростання державного боргу та дефіциту бюджету. Для подолання цих руйнівних наслідків війни у сфері фінансування державних функцій Україні необхідно вжити таких заходів:

- Сприяння відновленню економічної активності. Це дозволить збільшити податкові надходження та зменшити державні витрати.
- Реформування податкової системи. Це дозволить підвищити ефективність оподаткування та збільшити податкові надходження.
- Збільшення міжнародної фінансової допомоги. Це дозволить Україні підтримати економіку та фінансувати воєнні зусилля.

Крім того, Україна може розглянути такі заходи:

1. Зменшення державних витрат. Це може бути досягнуто шляхом скорочення витрат на оборону, соціальну допомогу та інші державні програми.
2. Перегляд державних пріоритетів. Це може дозволити Україні зосередитися на найбільш важливих державних функціях.

Важливо також зазначити, що подолання руйнівних наслідків війни у сфері фінансування державних функцій потребуватиме значних зусиль та часу.

Ось деякі конкретні заходи, які Україна може вжити для подолання руйнівних наслідків війни у сфері фінансування державних функцій:

1. Відновлення роботи підприємств, які були пошкоджені або знищені внаслідок війни. Це дозволить збільшити податкові надходження та створити робочі місця.
2. Залучення інвестицій з-за кордону. Це дозволить поповнити державний бюджет та підтримати економічне зростання.
3. Розвиток малого та середнього бізнесу. Цей сектор економіки є важливим джерелом податкових надходжень та створення робочих місць.
4. Підтримка банківської системи. Стабільна банківська система є важливою умовою для економічного зростання та відновлення.

Успішне впровадження цих заходів дозволить Україні подолати руйнівні наслідки війни у сфері фінансування державних функцій та створити основу для економічного зростання та відновлення. Війна в Україні завдала значних збитків у сфері фінансування державних функцій. Для подолання цих наслідків необхідно вжити такі заходи:

Відновлення пошкодженої інфраструктури, що дозволить відновити економічну активність і створити умови для надходження доходів до державного бюджету.

Залучення міжнародної фінансової допомоги, яка дозволить компенсувати збитки, завдані війною.

Проведення реформ у сфері державного управління та фінансів, які підвищать ефективність використання фінансових ресурсів.

Ці заходи дозволять відновити фінансову стійкість України та забезпечити ефективне фінансування державних функцій у поствоєнний період.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Фінансова безпека країни в сучасних умовах стає надзвичайно важливою складовою її стійкості та розвитку. Відповідно до аналізу, фінансова безпека визначається широким спектром показників, включаючи бюджетну, грошово-кредитну, валютну, банківську, інвестиційну та страхову безпеку. Для країни важливо забезпечити баланс і взаємодію цих компонентів.

Управління фінансовою безпекою вимагає комплексного підходу та використання різноманітних інструментів. Серед найважливіших напрямків управління фінансовою безпекою в Україні можна виділити стимулювання підприємницької діяльності, оптимізацію податкової системи, надання фінансово-кредитної підтримки бізнесу та захист інвесторів.

Зовнішня допомога грає важливу роль у відновленні країни після конфлікту та забезпеченні її стійкості. Іноземні донори можуть стати важливим джерелом фінансування програм відбудови та підтримки вразливих груп населення.

Управління фінансовою безпекою повинно бути комплексним та має включати як суб'єктну, так і об'єктну складову. Перша передбачає удосконалення інституційної системи країни та нормативно-правового забезпечення, в той час як друга відноситься до впровадження конкретних інструментів і програм на різних рівнях управління.

Загалом, вдосконалення системи управління фінансовою безпекою країни, забезпечення балансу між різними компонентами та регіонами, а також залучення зовнішніх ресурсів, є важливими завданнями для забезпечення стійкості та розвитку України в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів.

Війна в Україні призвела до різких змін у сфері фінансового забезпечення державних функцій. Ці зміни характеризуються такими особливостями:

1. Зростання державних витрат на оборону, соціальну допомогу та відновлення інфраструктури.
2. Скорочення податкових надходжень від економічної діяльності.
3. Зростання державного боргу та дефіциту бюджету.

Для подолання цих руйнівних наслідків війни у сфері фінансування державних функцій Україні необхідно вжити таких заходів, як:

- Сприяння відновленню економічної активності. Це дозволить збільшити податкові надходження та зменшити державні витрати.
- Реформування податкової системи. Це дозволить підвищити ефективність оподаткування та збільшити податкові надходження.
- Збільшення міжнародної фінансової допомоги. Це дозволить Україні підтримати економіку та фінансувати воєнні зусилля.
- Зменшення державних витрат. Це може бути досягнуто шляхом скорочення витрат на оборону, соціальну допомогу та інші державні програми.
- Перегляд державних пріоритетів. Це може дозволити Україні зосередитися на найбільш важливих державних функціях.

На основі проведеного дослідження можна зробити такі пропозиції щодо забезпечення фінансової стабільності під час війни та відновлення:

1. Необхідно продовжувати реформування податкової системи в напрямку підвищення її ефективності та справедливості. Це дозволить збільшити надходження до бюджету та зменшити державні витрати.
2. Необхідно розробити та реалізувати комплекс заходів щодо стимулювання економічного зростання. Це дозволить збільшити податкові надходження та зменшити державні витрати.
3. Необхідно продовжувати співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями для отримання міжнародної фінансової допомоги. Це дозволить Україні підтримати економіку та фінансувати воєнні зусилля.
4. Необхідно розробити та реалізувати план відновлення України після війни. Цей план повинен включати в себе заходи щодо відновлення інфраструктури, економіки та соціальної сфери.

Виконання цих пропозицій дозволить Україні забезпечити фінансову стійкість у найближчій перспективі та створити основу для економічного зростання та відновлення після війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про Міністерство фінансів України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2006 № 1837.
2. Ачкасова О. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1217/1172>.
3. Балакін Р. Л. Державне регулювання критичної інфраструктури в Україні в період воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 7. С. 70–94.
4. Барташук К. В. Органи державної влади та місцевого самоврядування в адміністративно-правовому забезпеченні бюджетної безпеки України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 233–235. URL: http://lsej.org.ua/4_2022/53.pdf.
5. Басараб О. Т., Ларіонова І. Т. Компаративний аналіз законодавства про воєнний стан часів другої світової війни та сучасності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 21–24. URL: http://lsej.org.ua/7_2022/2.pdf.
6. Бізнес в умовах війни. *Економіка, фінанси, право*. 2022. № 3. С. 31–33.
7. Бліщук К. Управління місцевими фінансами в умовах воєнного часу: проблеми та можливості для їх вирішення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1755/1691>.
8. Богдан Т. Війна і державні фінанси: скільки потрібно грошей на відновлення і де їх брати. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/3/693382>.
9. Бондаренко Н. Громадянське суспільство у процесі євроінтеграції в умовах війни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 5. С. 100–110.

10. Брус С., Дробязко А. Чинники грошово-кредитної політики: світ та Україна в умовах воєнної агресії. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 4. С. 109–124.
11. Вигівська І. М., Селецька Д. О. Особливості митного оформлення гуманітарної допомоги під час дії воєнного стану в Україні. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2022. № 2. С. 3–9. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/265558>.
12. Витвицька О., Суворова С., Корюгін, А. Вплив цифрового маркетингу на розвиток підприємництва в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1518/1460>.
13. Нові ринки та цифрові рішення. URL: [kse. ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainianrecovery. pdf](http://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainianrecovery.pdf).
14. Війна та економічна ситуація в Україні: боротьба з кризою та перспективи на майбутнє. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2022. № 5. С. 4–14.
15. Возняк Г., Дмитрик О. Фінансова стабільність та напрями її зміцнення: кейс для України в умовах війни. *Світ фінансів*. 2022. № 2. С. 70–80.
16. Гуляєва Н., Вавдійчик І. Торгівля у післякризовому відновленні національної економіки. *Вісник КНТЕУ*. 2022. № 5. С. 42–55.
17. Гуменюк В. В. Зарубіжний досвід повоєнної трансформації державного управління і уроки для України. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 34–54.
18. Давиденко Н., Волков А. Війна в Україні: криза інноваційних стартапів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1317/1272>.
19. Дикань В., Фролова Н. Напрями та інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1309/1263>.

20. Дробязко А. О., Любіч О. О., Камінська О. С., Борщук О. С. Місія банків за участю держави в капіталі у відновленні економіки. *Фінанси України*. 2022. № 9. С. 39–52.
21. Жураховська Л., Ляшенко С. Обіг корпоративних облігацій в Україні за масштабної кризи. *Вісник КНТЕУ*. 2022. № 3. С. 78–92.
22. Загоруйко В. Відкриття та закриття рахунків в органах казначейства в умовах воєнного стану. *Казна України*. 2022. № 6. С. 5–8.
23. Замкова Н., Гнидюк І. Державний борг України за масштабної кризи. *Вісник КНТЕУ*. 2022. № 4. С. 110–121.
24. Злотнік М., Ткачук Б. Переваги впровадження циркулярної економіки для українських підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1940/1867>.
25. Керечан Д. М. Правовий контроль діяльності бізнесу в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 327–330. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/72.pdf.
26. Клименко К. В., Савостьяненко М. В. Підходи до оцінки наслідків повномасштабної російської агресії та пріоритети фінансового забезпечення повоєнного відновлення в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 9. С. 53–78.
27. Кресін О. Характер повноважень та актів Генеральної Асамблеї ООН: статутні положення та еволюція їх тлумачення. *Право України*. 2022. № 7. С. 112–126.
28. Кривцун І. Сучасний банкінг: тенденції та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1667/1604>.
29. Курнаєва П. Новації ведення обліку. *Економіка, фінанси, право*. 2022. № 4. С. 34–39.

30. Кучерява М. В. Організаційно-методичні аспекти нефінансового звітування підприємств в Україні в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 5. С. 115–128.
31. Ларікова Т. В. Особливості складання фінансової звітності розпорядниками бюджетних коштів у період воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 10. С. 100–114.
32. Латковський П. П. Фінансова політика в умовах військового стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 223–227.
33. Луніна І. О. Потенціал публічних фінансів для забезпечення видатків воєнного періоду та поствоєнного відновлення України. *Фінанси України*. 2022. № 8. С. 7–26.
34. Мазаракі А., Мельник Т. Економічна безпека України в умовах російської агресії. *Вісник КНТЕУ*. 2022. № 5. С. 4–28.
35. Маршавін Ю., Кицак Т., Кирилюк В. Посилення конкурентоспроможності ринку праці України в нових соціально-економічних реаліях. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1438/1384>.
36. Маршук Л., Бурлака М. Фінансова система України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1800/1735>.
37. Михайлова О. Г. Стратегічні комунікації в інформаційній політиці держави: шляхи розвитку в умовах російсько-української війни. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 30. С. 23–26. URL: <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2022/30-2022/4.pdf>.
38. Мізіна І. В. Правове регулювання діяльності податкових органів у період воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 258–260. URL: http://lsej.org.ua/6_2022/60.pdf.

39. Москаленко Т. Економіка воєнного часу: виклики та швидка економічна політика. *Економічна теорія*. 2022. № 4. С. 84–114.
40. Неізнана О., Григорук А., Литвин Л. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401/1351>.
41. Олефір В. Регулювання товарних ринків України в умовах надзвичайного і воєнного стану. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 3. С. 99–114.
42. Пилявець В., Гриник О. Деретуляція як підтримуючий важіль бізнесу у воєнний час. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1678/1614>.
43. Підгоричева І. Післявоєнне відновлення Європи: досвід та уроки для України. *Журнал європейської економіки*. 2022. № 2. С. 190–207.
44. Плотніков О. В. Повоєнне відновлення України в контексті фрагментації світової економіки. *Економіка України*. 2022. № 12. С. 3–12.
45. Прокопенко Н., Мирончук В., Шепель І. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1556/1497>.
46. Публічні закупівлі в умовах воєнного стану. *Вісник Пенсійного фонду України*. 2022. № 5. С. 26–29.
47. Радіонов Ю. Д. Державні фінанси в умовах воєнного стану. *Фінанси України*. 2022. № 8. С. 27–51.
48. Сенищ П., Фугело П. Фінансово-бюджетна підтримка соціально-економічного розвитку територіальних громад в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1433/1380>.

- 49.Трекер економіки України під час війни. URL: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/>
- 50.Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1621/1558>.
- 51.Шикіна, Н. А. Фінансова політика України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми розвитку фінансів в умовах цифровізації економіки України*, 2023. С. 74-77.

